

84(592)
X20

Саъдулла Ҳаким

Кӯхна нақл

СН0000034907

Саъдулла Ҳаким

КУҲНА НАҚЛ

Сарвардони сӯз нафиса ахирин
Содаро либоси кинишӣ, маъини оддон тоҷ
Куҳнаи кинишӣ, кӯҳнаи кинишӣ, кинишӣ
Куҳнаи кинишӣ, кӯҳнаи кинишӣ, кинишӣ

Кўнгил юзин кўз ичидан ахтаринг,
Кўклам изин куз ичидан ахтаринг.
Сўздан либос киймиш, изтиробдан тож,
Саъдуллони сўз ичидан ахтаринг!

84(543)
X 20

Саъдулла ҲАКИМ

КЎҲНА НАҚЛ

Шеърлар, тарихий достон, таржималар

муз

к

н/н

Nizomiy nomli
T D P U
kutubxonasi

928617

Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
Тошкент – 2011

к-48657

УДК
84(5Ў)6
Х-20
ББК 84(5Ў)6

Ҳаким, Саъдулла.

Кўҳна нақл: шеърлар, таржималар, тарихий дoston/
С.Ҳаким. — Т.: Фафур Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий
уйи, 2011. — 300 б.

Таниқли шоир, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими
Саъдулла Ҳаким шеърят мухлисларига «Ҳамал тонглари», «Сен кутган
баҳор», «Ёз оқшоми», «Она сўз», «Сайланма», «Кўнгил юзи» китоблари
билан яхши таниш. Шоир ижодида Она-Ватан табияти, халқимизнинг
ўзбекона бетакрор фазилатлари оҳорли образлар, гўзал манзаралар, ажиб
шеърний ифодаларда тараннум этилади.

Шоир олтмиш ёши муносабати билан мазкур китобга анъанадан
бошқачароқ тартиб беради. Китобга бутун ижодидан саралаб олтмиш
шеър, олтмиш тўртлик, таржималаридан намуналар ва «Олис юлдуз»
тарихий достонини киритган. Ишончимиз комилки, китобга жамланган
шеърлар ўқувчиларга манзур бўлади.

ББК 84(5Ў)6

© Саъдулла Ҳаким.

© Фафур Фулом номидаги нашриёт-
матбаа ижодий уйи, 2011 й.

ISBN 978-9943-03-369-6

ЛАТИФ ВА ДИЛБАР ШЕЪРИЯТ

Шеър — кўнгил изҳори, беҳудуд инсоний ҳисларнинг баъзан пўртанали, шиддатли жаранги, баъзан сокин, аммо дилнинг нозик томирларигача сингиб, сизиб кетадиган ва завқу шавққа гарқ этадиган бетакрор оҳанглар, ажиб кечинмалар тасвири. Таниқли шоир Саъдулла Ҳакимнинг «Кўҳна нақл» китобини ўқиб чиққанда бунга тағин бир бор иқрор бўлдим.

Саъдуллани талабалик давридан биламан. Университетни тугатаётганда диплом ишига раҳбарлик қилганман. Адашмасам, лирик асарлар таржимасида муаллиф услубининг акс этиши Пушкин ижоди мисолида ўрганилган эди.

Ўшандан буён Саъдулланинг шеърларини матбуот саҳифаларида, тўпламларида ўқиб келаман. Унинг ўз услуби, рангтасвирчи рассомдай она юртимизнинг тоғу тошлари, дашту далалари, боғу бўстонлари, дарёю қирлари суратини чизиб, ажиб нозик табиатли меҳнаткаш, яратувчи инсонлар қиёфаси, муҳаббати ва меҳри, дарди ва гурурини тараннум этиб келаётганини ўқувчилар яхши билишади. Шоир бугун ўттиз йилдан зиёд вақт ичида ёзган шеърларидан қайта-қайта танлаб-саралаб, китобхонларга назм гулшанидан бамисоли бир гулдаста тақдим этаётир. Зеро, яхши бадийий асар, хоҳ у насрий, хоҳ шеърий бўлсин, руҳ озиғи, маънавий камолотимиз тиниқ булоғидир.

Саъдулла Ҳаким ўзига хос овозга, ўз созига эга шоир. Ҳўш, бу нимада кўринади? Бу, энг аввало, туйғу-кечинмалар тасвиридаги оригинал, тоза ва бетакрор ифодада намоён бўлади. У сўз билан дилкаш, жонли манзара чизади. Сўз — унинг учун муқаддас, илоҳий бир неъмат, инсон руҳияти, қудрату қувватининг тимсоли, инсон борлиғи, ҳаёт ўзағи!

Неки яралмиш бари
Сўзнинг жисму жонидир.
Сўз — чиғаноқ гавҳари,
Кўнгил сўз ватанидир.

Ушбу оҳорли ифодалар «Сўз жамоли» шеъридан олинди. Шеърда «тоза тийнат, покдомон» бир донишманднинг эътиқоди тасвирланади, яъни заррадан коинот қадар бутун мавжудот сўздан иборат, деган ғоя илгари сурилади. Чунки Аллоҳ таоло «ярал» деган амридан пайдо бўлган бу борлиқ. Ибтидода эса сўз, яъни тил яралди. Донишманд назарида «бу дунёни ёритиб турган ҳам сўз..., инсон дардин аритиб турган ҳам сўз...», сўз ўлса одам ҳам, олам ҳам ўлади. «Бир сўз бор сўз аввали жой олган дил тўридан, Қолган барча сўз асли ўша сўздан ўриган». Донишманд бутун умри давомида ўша ягона сўзни қидиради. Охири мадори кетиб, худ-беҳуд ҳолатга тушади. Умидини узган бир пайтда, таажжубки, кўзига сўз жамоли элас-элас кўрингандай, сўз тимсолида Яратганнинг жамоли жилва қилгандай бўлади. Қувончи ичига сиғмай шогирдларини ҳузурига чорлайди. Кўрдим, топдим, бир умрлик муродим ҳосил бўлди, дея ҳайқирмоқчи бўлади. Лекин, англайдики, тилдан қолибди. Донишманд ўкраб йиғлар экан, «Сўзга қовушмай лаби ғўлдиради, сўнг сўлгин «Ана, у!» деган каби осмонга чўзди қўлин». Энди унинг боши устида устознинг очиқ кўзини аста ёпар экан, шогирди аҳд қилади: «...Ўша сўзни бир кун сўзсиз топаман!». Эътиборли жойи шундаки, шоир бу ўринда «сўзсиз» сўзига қўш маъно юклайди. Буни, аввало, «албатта топаман ўша сўзни» деган маънода тушуниш мумкин. Иккинчи маъноси шуки, «ўша сўзни топаман, лекин унда худди устоз каби айтаман дейману айта олмайман». Менимча, шеърдаги сиру синоат, унинг таъсир кучи ҳам шунда. Англамоқда сир қолмаса моҳиятда маъно ҳам бўлмайди. Шу боис «Сўз жамоли» шеъри илоҳий бир сўз ҳақида бамисоли мадҳия каби жаранглайди ва ботиний, романтик туйғуларимизни мавжлантириб юборади.

Дарҳақиқат, Саъдулла шеърларида романтик тасвирлар мўл. Унинг «Ёз оқшоми» шеърига назар солайлик:

Ой бўзариб ботаётган
Ёз оқшоми ичида,
Аёл ёқди атлас гулхан
Шундоқ оёқ учида.

Нима бу «атлас гулхан»? Шоир нимани назарда тутган? Албатта, энг аввало, кўз олдингизда атлас кўйлак кийган аёл қиёфаси намоён бўлади. Лекин ана шу атлас гулхан — гўзаллик (гулзор), ишқ (оловли муҳаббат) ҳам. Аёл қалби ишқ билан

сарафроз. Тоғ тарафдан эсган шамол атлас гулханни ловуллатиб юборади. Маржон-маржон гулхан учкунлари кук тоқига сочилади. Шоир ана шундай ишқ эртагини нафақат аёл либоси, ҳаракатлари тимсолида, балки аёлга ҳамроҳ бўлган тун, юлдузлар, ой, салқин шаббода, ёш олмалар, майсалар «сухбати», қувончи, ҳамрозлиги билан қўшиб қуйлаган. Бу ўзига хос ранглар поэзияси, гузаллик симфонияси. Санъаткор рассомнинг тиниқ ва ёрқин тасвирини эслатувчи бундай завқли манзаралар, ранго-ранг лавҳалар Саъдулла шеърларига хос айрича хусусият:

Ишком ости супада
Кузга чалинар хиёл,
Кукрак тутиб, бешикка
Суянган сўлим аёл.

(«Чоштепада ёз» шеъри).

Унинг қаҳрамонлари учун илк баҳор ҳам, жазирама ёз ҳам, мусаффо, сокин куз оқшомларию қаҳратон қиш ҳам бирдай севимли, маҳбуб. Улар ўзлари мансуб далалар, тоғу дарани алла айтиб улғайтирган меҳрибон оналаридай қадрлайдилар, севадилар, шамолу туман, ёмгиру қорни илоҳий неъмат, ҳаётлари тағзамини деб биладилар, ундан тўйиб-тўйиб баҳра оладилар ва қувончу дардларини дарахтларга сўзлайдилар. Умуман, Саъдулла шеърларида Инсон ва Табиат яхлит бир бутунлик сифатида олиб тасвирланади. Бу шеърларни ўқиган ўқувчининг она юртига, Аллоҳ ато этган бетакрор маконга меҳри зиёда бўлади, кўнгли нурга тўлиб боради. Шоирнинг «Ёмғир суви» туркум шеърларидан парча ўқинг:

Тонгда боғ, кўчада минг қуёш ёнди,
Қушлар гул бўғзида наво уйғонди,
Уфқлар ортида совида шамол.

Олмоскўз исирға тақди тонгда гул,
Чўгдай қўлларини узатиб масъул,
Юзлари чарақлаб жилмайди Ҳамал.

Илк баҳор пайти — Ҳамал кириб келганидан яйраган дил қувончининг тасвири бу. Уйғониш, янгилиниш даракчиси, ҳаётнинг ногаҳоний тўфони, элчиси бўлмиш Ҳамал ана шундай жонли лавҳаларда чизиб берилган. Шоирнинг ма-

ҳорати шундаки, бу нурафшон дамлар, инсонлар қалбида уйғонган шодлик ва сурур, янги тараддудлар, меҳнат ва яратиш шавқи, ва энг асосийси, нозик туйғулар — ёш қалбларда уйғонган севги гунчалари, безовта ва ғоят фараҳбахш, ширин дамлар, дийдорлашувларни бор дилбарлиги, жозибасию назокати билан қўшиб тасвирлайди.

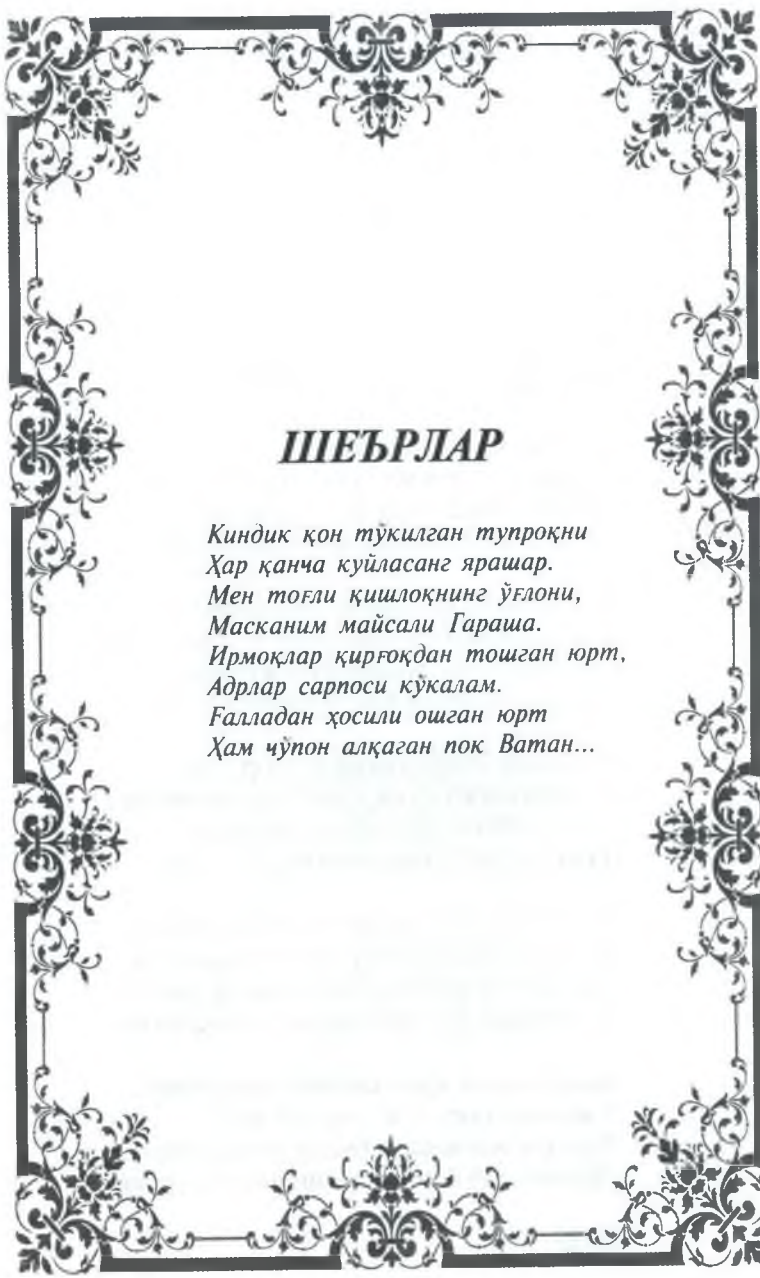
Шон деса йул олди деб Тошканни айт,
Шаън деса кўрсат Нурота тоғини!

Албатта, босиб ўтилган умр йўли ҳам орзу, ҳам ҳайрат, ҳам ижод, ҳам ибрат мактаби. Саъдулла Ҳаким ўзи туғилиб ўсган Нурота тизма тоғлари, Фориш тумани Гараша қишлоғи дарадаштлари тароватини, содда, аммо жўмард, бунёдкор инсонлари, уларнинг қайноқ ҳаётию ғурур-ифтихорлари, ўтмиши ва бугунги орзу-умидларини ҳам айна шундай ёрқин услуб билан жўшиб куйлайди. Бу жиҳатдан китобга киритилган «Оқсарой» манзумаси, «Содиқ ит» ривояти, «Бола Ботир», «Олис юлдуз» достонлари диққатни тортади. Халқ афсоналари ва тарихий воқеалар қоришиб кетган бу асарларда муҳаббат ва садоқат, мардлик ва жасорат куйланади, халқимизнинг Ватан озодлиги йўлидаги жонфидолиги улуғланади.

Саъдулла Ҳакимнинг Гёте, Лермонтов, Есенин, Юнус Эмро каби шоирлар ижодидан қилган таржималари ҳам бадиий кашфиёт даражасида амалга оширилган бўлиб, ўқувчиларда чуқур таассурот қолдиради. Буларнинг бари яхши ният, илҳом ва меҳнат меваларидир.

Китобни ўқиган киши ўзига хос вазмин табиатли, аммо дилида латиф, нозик туйғулари ғужғон урган шоир билан суҳбат қуради, олам ва одам ҳақида ўйга чўмиб, қалби ёришади, руҳий лаззат топади.

Нажмиддин КОМИЛОВ,
профессор, филология фанлари доктори

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns surrounds the text. The border is composed of repeating motifs at the corners and along the edges, creating a frame for the central content.

ШЕЪРЛАР

*Киндик қон тўкилган тупроқни
Ҳар қанча куйласанг ярашар.
Мен тоғли қишлоқнинг ўғлони,
Масканим майсали Гараша.
Ирмоқлар қирғоқдан тошган юрт,
Адрлар сарпоси кўкалам.
Ғалладан ҳосили ошган юрт
Ҳам чўпон алқаган пок Ватан...*

ГАРАШАЛИКЛАР ҚҰШИФИ

Бугдойзорда елга етак наво оқар,
Кун тигида булутлардан таҳсин ёғар.
Бу диёрни севганларга бахтлар боқар,
Юрт қадрига етмаганни чақмоқ урсин.

Гарашалик, агар иши кетса ҳам чап,
Оқ сут берган онасини кетмас ташлаб.
Ким билмаса умри учун буни матлаб,
Бахтга етдим деганида чақмоқ урсин.

Бойчечакни боласидек суймаса ким,
Ризқу неъмат тупроқ исин туймаса ким,
Бир гул сўлса, армон ичра куймаса ким,
Гулга қўли етган чоқда чақмоқ урсин.

Туёқлари учқун сочиб тулпор елар,
Тун бағрига титроқ солиб тоғлик келар.
Ул келгунча уйда чироқ ўчса агар,
Ёр иззатин билмаганни чақмоқ урсин.

Таслим бўлмас ғурур эли тоғлар мангу,
Бўлиқ сийна бўса берган чоғлар мангу,
Хиёнатдан қалбда қолган доғлар мангу,
Ўзга боққа кўз тикканни чақмоқ урсин.

Баҳор келди, қани сенинг турналаринг,
Самовотга осудалик тилаганинг?
Гар йўқ эса маъқул бунда турмаганинг,
Дўппиталаб бошгинангни чақмоқ урсин!

1975

ОСТОНАДА

Учқур назм отим, сен асов,
Энтикасан, шошасан қайга?
Юрар йўлинг пасту баланд, дов,
Толдирмасми поёнсиз пойга?
Унда минглаб елқанот тулпор
Туёғидан сачратиб учқун,
Бир пок дунё кашф этиб борар,
Пойларида юлдуз тўла тун.
Мен биламан, пойга ул недир, —
Минг полвонга биргина улоқ.
Қисматингда не бор, билмайман,
Билолмайман, тулпорим, бироқ.
Менга аён, кимлардир ҳомий,
Жиловингдан олға етаклар.
Сеҳр этади буткул ишқ доми,
Туёғингдан сачрар этаклар!
Тўзонларда кимлардир ғаним,
Аччиқ қамчи тортар беомон.
Сен-чи, фақат чопасан, жоним,
Бойчибордек тўзим билмас жон.
Чопмагайсан беҳуда лекин,
Борар жойинг аниқдир тугал.
Жон дўстларинг ундадир сенинг,
Унда сени сўроқлар Ҳамал!

1971

ЙЎЛДАГИ ТУЙҒУЛАР

Киндик қон тўкилган тупроқни
Ҳар қанча куйласанг ярашар.
Мен тоғли қишлоқнинг ўғлони,
Масканим майсали Гараша.
Ирмоқлар қирғоқдан тошган юрт,
Адрлар сарпоси кўкалам.
Ғалладан ҳосили ошган юрт
Ҳам чўпон алқаган пок Ватан.
Фарзандлик ҳиссидан маст, сарин,
Шавқ бўлиб кезганман тоғларда.
Гуркирар болалик йилларим
Сой бўйи — узумзор боғларда.

Илм ва меҳнатда омад ёр,
Тилакдош эдилар одамлар.
Илмнинг этагин тутган хор
Бўлмайди, дедилар одамлар.

Мен бу кун эзгулик асири
Йўл олдим шаҳарга — шовқинли.
Ва лекин, онажон қишлоғим,
Қалбимда асрарман шавқингни.
Вужудим мабодо қолса ҳам
Йироқда, қисматнинг комида,
Бағрингга барибир қайтурман
Безавол бир кўшиқ номида!

1971

ЯНА КЕЛАР СЕН КУТГАН БАҲОР

Қўй, оҳ чекиб ўртанма бунча,
Табассум қил, кўзлари хумор.
Битта бўлмас бутокда ғунча,
Бошқасининг очилмоғи бор.
Сабр айлагил тагин келгунча
Яна келар сен кутган баҳор.

Ҳаёт ўзи шундай азалдан,
Ёнма-ёндир иқроҳ ва инқор.
Гул-майсали гўзал қирнинг ҳам,
Назар ташла, паст-баланди бор.
Гулдан тўшаб пойингга гилам
Яна келар сен кутган баҳор.

Келар, салқин, сўлим бир саҳар
Ҳузуригга елади тулпор.
Орзулари орзунгдай тоза,
Қаршингда бош эгиб шахсувор
Қўлларингга қўлини қўяр,
Яна келар сен кутган баҳор.

Энди уни эслама, сулув,
Лутфу қарам айламас ағёр.
Оқилларнинг башорати бу:
Бир захматнинг бир эҳсони бор.
Унут уни, ўйларингдан қув,
Яна келар сен кутган баҳор!

1972

ҚҰШИҚ

Замона қурбони, йигитнинг бўзи
Дилафгор Отабек кечиргай ўзи,
Менга насиб этмиш унинг ризқ-рузи,
Кумушбиби, сизни севиб қолдим мен.

Ой десам ойдайин қизлар йўқ эмас,
Сўзлари мойдайин қизлар йўқ эмас,
Ёдимда улардан излар йўқ эмас,
Кумушбиби, сизни севиб қолдим мен.

Варақлар кўзимга кўникиб қолди,
Чол Ҳасан сўзимга кўникиб қолди,
Отангиз ўзимга кўникиб қолди,
Кумушбиби, сизни севиб қолдим мен.

Биламан, мен сизга ета олмайман,
Кўз қорамдек ардоқ эта олмайман,
Ва лекин дил узиб кета олмайман,
Кумушбиби, сизни севиб қолдим мен!

1974

СОДИҚ ИТ РИВОЯТИ

Барвақт жудо айладилар онамдан мени,
Ҳаёт завқин ато этган хонамдан мени.

Намозшомда олисларга олиб кетдилар
Ва барваста бир кишига ҳадя этдилар.

Хўжайиним кўринишдан амалдор эди,
Дангиллама уйи, сулув ёри бор эди.

Атрофимда бўлишдилар бирдек парвона,
Ясашдилар менинг учун кичик бир хона.

Ит зотига бераҳмдир азалдан тақдир,
Ёш бўйнимга осишдилар залворли занжир.

Аччиқ ҳижрон ёшларини ичимга ютдим,
Онажоним ўғитларин ёдимда тутдим.

Сергак эдим, ҳар шарпани этардим таъқиб,
Хўжайиним шубҳалардан бўлсин деб воқиф.

Кўз ўнгимда сўнар эди кўк юлдузлари,
Ором олар эдим фақат тинч кундузлари.

Хўжайиним юмушидан қайтиб келгунча,
Ош-сувимдан огоҳ эди сулув келинчак.

Силаб-сийпаб, эркалаган бўлиб хўжайин,
Фашимга ҳам тегар эди гоҳо атайин.

Бундан хафа бўлмас эдим сира ҳам аммо,
Ўйлар эдим ёқтиради ўйинни ҳамма.

Бу кун барча билганимнинг бул турур шарҳи:
Ўйинларнинг ўйинлардан кўп экан фарқи.

* * *

Хўжайиним ясан-тусан чиқди бир саҳар,
Уни кутар эди чоғи олис бир сафар.

Момиққина суюклиси тўлганиб сочи,
Хўжайинни қучиб олди ёзиб қулочин.

Вужудимга ларза солди отаи ҳаяжон,
Оҳ, нечоғли бир-бирига меҳрибон инсон.

Шундай меҳр оташида бир бор куйсайдим,
Ўз зотимни мен ҳам шундай қучиб-суйсайдим...

Киприкларим намландилар орзуларимдан,
Термуларкан мен уларга орзиқиб зимдан,

Дарвозада ажралишди ниҳоят улар,
Хўжайиним мен томонга боқару қулар.

Силкитганча қўлини сўнг бурилиб кетар,
Ёлғиз гўзал бир-бир босиб айвонга етар.

* * *

Асли сени — бераҳмни эслаб нетайин,
Аммо эдим унутмайди сени, хўжайин.

Гарчи калтак азоблари ёдимда ҳамон,
Лекин сени ўйлаганда ўртанади жон.

Чорламаса эди сени саёҳат сайли,
Балки мен ҳам кўча-кўйда кезмасдим дайди.

Ў, у машъум қора кеча — бахтсиз ва ифлос!
Дарвозани қоқди кимдир кетма-кет, бехос.

Дарвозага етди гузал не учундир шод
Ва ўзга ёр лабларига лаб босди, ҳайҳот!

Бу аҳволга лоқайд боқиб тура олмадим,
Занжиримни юлқиб, сапчиб ҳура бошладим.

Аммо, айтинг, биров билан кимнинг иши бор,
Ҳар кимнинг ўз хаёллари, ўз ташвиши бор.

Тонгга қадар рақс тушди чироқ шуъласи,
Оқшом агар шундай эса осмон қуласин.

Юрагимни пора кўрдим, бўзладим хун-хун,
Ой юзида қора кўрдим, сачраб кетди тун!

Кўлларида совға-салом, жилмайиб мамнун,
Сафаридан қайтиб келди хўжайин бир кун.

Момиққина суюклиси тўлганиб сочи,
Хўжайинни кутиб олди ёзиб қулочин.

Соҳибига хиёнатни билмас ит зоти,
Бу удумни четлаб ўтмоқ бизларга ётдир.

Ҳақиқатдан кўз юммоққа етмади бардош,
Хўжайиним оёғига қўйдим йиғлаб бош.

Кўпдир сўзлай билмасликнинг жонга касири,
Жиноятлар қолар бисёр очилмай сири.

Билар девдим, билмади у, пайқамади у,
Нопок дилдор сийнасига бош қўйди, ёхул!

Алаимга бардош бера олмади занжир,
Келинчакка отдим ўзни ваҳший ва абжир.

Аммо ногоҳ кучли зарбдан кўзларим тинди...
Туманларда... хўжайиним титраб кўринди...

1974

ПУШТИ ЧИРОҚЛАР

Устоз Ҳамид Олимжонга

Қани, мен ҳам
Бир дарахт бўлсам...
Кўксимдаги оташ гулхандан
Сон минг пушти чироқлар ёқиб,
Матонатли ўриқлар каби
Баҳор йўлларини ёритсам...

ИСТИҚЛОЛ

Ҳаёт маъносини баҳор айёми
Барқ туриб яшнаган гиёҳдан ўрган.
Азалий ҳикмат бу, бир кун албатта,
Ёруғликка чиқар зулматни кўрган.

ЮКСАКЛИК

Чўққида турибман.
Руҳимда байрам,
Етгудайман чўзсам қўлимни кўкка.
Шунча юксакликка кўтарилсам ҳам
Ҳамон Она-Ерда турибман тикка.

ОТ ҲУРМАТИ

Неча кунки, қишлоқ узра кезади бир гап,
Кўпкарининг доврўига тенг шерик бўлиб.
Сари полвон қамчи тортди Норнинг отига,
Мард йигитнинг бундай ишга бормайди қўли.

Бир пиёла чой устида оқсоқоллар боз
Ҳайрат билан бири қўйиб, бири сўз олар:
«От юзига қамчи тортмас асл чавандоз,
Чавандоздан бу дунёда тантилик қолар».

...Сари чиқар тулпорини етаклаб бу дам,
Элчи йигит узангига тирайди оёқ.
Йўл уйғонар туёқларнинг таронасидан,
Енгилгина рақсга тушар салобатли тоғ.

Мана, ўйнар кўк дарвоза қошида тулпор,
Элчи йигит Нор полвонга узатади хат:
«От ҳурмати айбларимга бўламан иқрор,
Бунга элчи ва ўз отим берар кафолат».

Дастурхонга яраш оши тортилар шу кеч,
Кекса чўпон дуторини қўлига олар:
«Номардлардан мерос ўтар адоват, ўкинч,
Чавандоздан бу дунёда тантилик қолар!».

1975

ҲАМДАРДЛИК

Бугун булут босса мовий кўк саҳнини
Эртасига она қуёш балқар аён.
Хазонрезги боғлар аро куз салқини:
Тоғ бағрида азаликдир бир хонадон.

Қўй бўғзига қадалганда кескир пичоқ
Фурсат кутиб омон қолар омонат жон.
Тўйхонада ўти сўниб ётар ўчоқ:
Тоғ бағрида азаликдир бир хонадон.

Гарашалик отланса ҳам сафар сари
От жilовин уйга бурар ўшал замон.
Бир сўз демай дарвозани очар ёри:
Тоғ бағрида азаликдир бир хонадон.

Ким эди у, атиргулми райҳон эди,
Балки доно эди ўтган, балки нодон.
Ким бўлса ҳам шу тоғларга меҳмон эди:
Тоғ бағрида азаликдир бир хонадон.

Кўнгил сўраб йиғилади кексаю ёш,
Йўловчи ҳам бир фурсатга ўтар кириб.
Шундай, ногоҳ қулагудек бўлса бир тош,
Бева каби бўзлар бутун тоғ ўкириб!

1976

* * *

Отам Ҳаким Раҳмат ўғли хотирасига

Бу боғнинг боғбони чол эди,
Соқоли сочлари каби оқ.
Боғ ўрни яланглик жой эди,
Бор-йўғи оққуврай ва янтоқ.

Бу боғнинг боғбони чол эди...
Терак лол: «Кетди у қаёққа?».
Шафтоли қомати дол энди
Бўзлайди таяниб таёққа.

Узумлар йиғлашар мўлтираб,
Япроққа беркитиб юзини.
Йўл чопар боғ аро тентираб
Йўқотиб боғбоннинг изини.

Боғ кездим, айрилиқ тигидан
Кўксимда жароҳат излари.
Қизариб кетибди йиғидан
Олмаларнинг ўйчан кўзлари...

Бу боғнинг боғбони чол эди!

1980

СҮЗ ВА ШАХМАТ

Сўзлар ўхшар шахмат доналарига —
Кузги мевалардек хил-хил сайланиб,
Жойлашиб юракнинг хоналарига
Туришар ҳамиша жангга шайланиб.

Сўзлар ўхшар шахмат доналарига —
Мантиқ ҳар иккиси учун мос либос.
Аспнинг бўлганидек саккиз юриши
Сўзга ҳам маънолар товланиши хос.

Ўйламай айтилган хом сўз, албатта,
Шунчаки қилинган юриш сингари
Ҳаётда инсонни, шоҳни шахматда
Бошлар мағлубият алами сари.

Шахматда ҳар тош ўз йўлида собит,
Ҳар сўзнинг ўз ўрни бордир ҳаётда.
Пиёда забт этган маррани гоҳи
Эгаллаб бўлмайди сипоҳда, отда.

Аммо бунда ҳамма бир мақсад қули,
Кураш байроғини қўтарар баланд.
Шоҳнинг доим узун бўлсин деб қўли
Фарзин тенг жаҳд этар пиёда билан.

...Яшайман, бўлсин деб бахтинг зиёда,
Сени шарафламоқ ҳаққимдир зотан.
Ў, отажон юртим, мен бир пиёда,
Мен ёниб турган бир сўзингман, Ватан!

1981

ТУМАНЛИ ДАРА

Куюқ туман титрар дарада,
Куюқ туман бамисли денгиз.
Чўмилади дарахтлар яйраб,
Сочларини ёйиб гўё қиз.

Тошлар марваридлик умрини кечар,
Йўлларга нур сочиб ётар ялтираб.
Гуллар туманларни сут каби ичар,
Чақалоқлар каби ўсар гуркираб.

Куюқ туман титрар дарада,
Куюқ туман денгиз тимсоли.
Сузиб юрар уйлар, одамлар
Сув остида кема мисоли.

Қир устида отим безовта сакрар,
Титрар вужудида денгиз салқини.
Сағрисида қамчим чақиндек чақнар,
Юзларимни ювар денгиз тўлқини.

Куюқ туман кўкка йўл олар,
Эриб борар фируза денгиз.
Юракларда нашъаси қолар,
Кўкатларда сон минг кумуш из...

Чинни каби жаранглар ҳаво!

1981

БЕКАТЛАР

Ўқдай учиб борар ҳаёт поезди,
Замонлар ўзгадир, суръат ҳам ўзга.
Томирларда ёнар ўт-оташ қонлар,
Бекатлар нур каби урилар кўзга.

Кимдир китоб ўқир,
Мудрайди кимдир,
Кимдир шеригини гапга солади.
Қоп-қора шарпадек судралиб кимдир
Гийбат бекатида тушиб қолади.

Бир бола эргашар унинг ортидан,
Миямга уради қоним гупуриб:
«Болажон, бу сенинг бекатинг эмас,
Қайт!», дейман йўлида кўндаланг туриб.

Меҳнат бекатида зийнат бўлакча,
Чаноқлар порлайди чироқлар мисол.
Ўн бир фарзандини чорлар йўлакка
Ялангқат ятакли, дўппили бир чол.

Қўшиқлар ёнади юлдузлар каби,
Гоҳи шўх, гоҳ ҳазин янграр наволар.
Фақат кутиб олар севги бекати
Ва армон бекати кузатиб қолар.

Не қизиқ, қизиқдир фалакнинг иши
Кошкийди, кўрганим бўлса афсона.
Имон бекатидан чиққан бир киши
Бўхтон бекатига бўлар равона.

Йўл азоби оғир.
Ўйлайман босим,
Йўлдан озмасликка сабрим етарми?
Мол-дунё бекати ўтилгач босиб,
Бўшаб қолар гавжум вагоннинг ярми.

Бекатнинг сўнггиси — умр аро қутб,
Биродар, толсаму зўр келса уйқу,
Ўтинчим, бир оғиз огоҳ қилиб қўй,
Виждон бекатидан кетмайин ўтиб!

1981

* * *

Бу қандай рўй берди,
Қай лаҳза,
У нима сўз эди бир оғиз?
Юрагимда чақнади ларза,
Тойиб кетди оёғимдан из.
Термуламан, кўзларим ўтмас,
Сен ёнимда эдинг-ку ҳозир.
Тишларимни ёрар ҳайқириқ,
Эшитилмас нечун овозим?
Сезим ожиз, сенми бу ёки
Қуйилган тун кўксимдаги бош.
Ерда замин, кўкда осмон йўқ,
Қуёш — совиб қолган қора тош.
Тўхта!
Қайрил, қўлларингни бер,
Бағримга кир нурдай тўлғаниб.
Қайтиб келар оёғимга ер,
Сен «Севаман!» десанг бўлгани!

1983

ВАҚТ

Олим Бахтиёр Тўраевга

Вақт — инсондир, ҳар иккиси тенг
Утар, аммо келмагай қайтиб.
Мен ҳам бир Вақт — пок туйғуларнинг
Олча каби гулламоқ пайти.

Вақт танглиги ҳаётингда гар
Содир бўлса, эй дўсти надим,
Демак, бу мен етишмаётган,
Бу мен ёрдам қўлин чўзмадим.

Не саодат, кўнгил боғига
Саратонда сувдек нақд бўлиб,
Оқиб кирмоқ зарур чоғида
Энг муҳим, энг керак Вақт бўлиб.

Беҳудадир, ўйлаким бари —
Магар баланд турса имкондан.
Неки эрур вақтдан ташқари,
Ташқарида эрур инсондан.

...Эшигингни очгил, гузалим,
Остонамда турибман хушбахт.
Кетганимча йўқ ўтиб ҳали,
Бу — мен ўша сен қидирган Вақт.
Вақт — инсондир!

1984

БОЛАЛИК

Совиётган лахча чўғдек қизариб тоғ-тош,
Ётоғига қуёш аста қўяр экан бош,

Муздек қишлоқ ҳавосидан сипқардим тўйиб,
Димоғимда анқиб кетди олмалар бўйи.

Тупроқ йўлда бир болага келдим рўпара,
Тут ёнида бегонадек турарди қараб.

Мезбонлигин унутмади, ҳарқалай, секин
«Ассалом!» деб бошдан оёқ кузатди лекин.

Ростин айтсам, мен ҳам уни таниганим йўқ,
Лекин жуда таниш эди кўзидаги чўғ.

Билмам, кимга ўхшаб кетар митти сиёғи,
Лекин таниш эди чанг-чунг яланг оёғи.

Сўрамоққа тилим бормай боқардим маҳзун,
Таниш эди юзидаги ўйчан табассум.

Рўпарамда бамисоли тирик хотира,
Болалигим турар эди гўё ётсираб.

...Мени чоллар танир бунда, кампирлар танир,
Мени йўллар танир бунда ҳам қирлар танир.

Узумзорлар танир, ёнғоқ, тераклар танир,
Бир кунига мендай одам кераклар танир.

Дўстим, дея қучоқ очар душманам кулиб,
Ҳар пучмоқда савдо қилар сирымни билиб.

Сизни яхши биламан дер танимаган ҳам,
Зарур пайти иш битирар менинг номимдан.

Ҳамма танир, танимайди шу бола фақат,
Кўкрагида бир куч тепар одил, бешафқат.

Кўзларимга ўйчан боқиб дош этаверар,
Борлигининг ўзи мени фош этаверар.

У мен қилган хатоларни ўтажак четлаб,
Ҳақ сўзини рақибига айтолур бетлаб.

У севганда, юрак-бағри қон бўлиб севар,
Бағри ер бўлиб, кўкси осмон бўлиб севар.

У севганда, ичганларим ёвғонга чиқар,
Куйдим-ёндим деганларим ёлгонга чиқар.

Дўст тутдим мен баъзан фақат мансабдорларни,
У дўст тутар юрагида ўти борларни.

У онасин қишлоғига кетолмас ташлаб,
Кетган куни қайтиб келар юрагин ёшлаб.

Яхши кимдир, ёмон кимдир, билмадим мен гоҳ,
Пок одамни назаримга илмадим мен гоҳ.

Гоҳ ҳақ қолиб, қўллаб келдим ноҳақ одамни,
Ёрқин чироқ дея билдим милтироқ шамни.

Қалбигамас, боқдим баъзан дастурхонига,
Ёлгон, аммо мақтов сўзлар сўзладим нега?

О, болажон, болалигим, ай қалби ёқут,
Сен буларнинг барчасини хотирингда тут.

Улғаярсан, қисматингда бордир бир касб,
Ким бўлмагил, чин инсонлик айласин насиб.

Шоир бўлсанг, шоирликнинг айтай маънисин,
Бешикдаги гўдаклар ҳам сутдай танисин!

1984

КУҲНА НАҚЛ

Бири отда, бири пиёда
Икки ҳамроҳ чиқдилар йўлга.
Йўл юргандан юриб зиёда
Дуч келдилар чатнаган чўлга.

Тарс-тарс ёриб ёбон тошини
Қуёш кўкдан олов сел қуйди.
Офтоб урди отлиқ бошини,
Пиёданинг оёғи қуйди.

Бир нақл бу, хотирингда тут,
Сўз сараси ақлга яроғ:
От минганнинг оёқлари бут,
Пиёданинг эса боши соғ.

Бу қанча рост, кечирган билар.
Аммо қолмиш шундай ифода:
Отлиқ бошин эҳтиёт қилар,
Оёғини асрар пиёда!

1985

ЁМҒИР СУВИ

Туркум

Тун.
Ёмғир шовуллар,
Шамол тентирар,
Тарақлаб очилар эшик ногаҳон,
Хонага ёприлар ёмғир салқини.
Қордек оқ кўйлакли бўлиқ бир жувон
Остонада ўйчан термулиб турар.

Сирли оҳанглардан энтикар қалби,
Шамол сочларини тортқилаб қочар,
Шаффоф томчиларни юзига сочар,
Ҳилпирар кўйлаги оқ ёлқин каби,
Жунжикиб оҳиста кирар ётоққа.

Кўксини тўлдириб ёмғир навоси
Кўз очару жонбахш сезгидан эри
Сингиб кетар муздек бағрига эриб,
Май каби симириб баҳор ҳавосин.
Тун.
Ёмғир шовуллар,
Шамол энтикар...

* * *

Туёқ излари ёмғир сувига тўлди,
Ўтлоққа тўкилди ой синиқлари.
Толғин тонгга қадар давомли бўлди
Айғиру биянинг шўх қилиқлари.

Ҳаво бўйсара қиз лабидек ширин,
Ҳаловат ёйилди борлиққа жимжит.

Бостирма ёнида юлқиб занжирин
Ойга хониш қилди баҳайбат бир ит...

* * *

Ярим тунда чўчиб уйғондим бехос,
Кўрдим, бино бўлмиш еру кўк аро
Кумуш тўр тортилган бир хонаи хос.
Осмон ерни қиздек қучиб ётарди,
Шивирларди суйиб, эркалаб, кулиб
Тонгда хушбўй гуллар туғилди сархил,
Осмон сингари пок,
Ер каби сулув.
...Бир қиз мақдамидан ёшарди ёш боғ,
Ёш боғ ифорларга кўмди ҳавони.
Қиз туйди, керакдир сир очар ўртоқ,
Сезди сийнасида сархуш уйғониш...

* * *

Ялангбош югурдим ёмғирдан қочиб,
Мендан илгарироқ эшикни очиб
Ичкарига урди ўзини шамол.

Хоналарни кезиб чиқди-ю бир-бир
Ўз тилида сўзлай бошлади ғир-ғир
Тувакдаги гулни кўргани ҳамон.

Менинг борлигимни ё пайқади гул,
Аланечук бўлиб бош чайқади гул,
Эшикка йўналди айғоқчи шамол.

Баҳор келганини, ким билсин, йўқлаб,
Деразадан чаппар ёғдирди ўқлар,
Давом этди бутун тун бўйи қамал.

Тонгда боғ, кўчада минг қуёш ёнди,
Кушлар гул бўғзида наво уйғонди,
Уфқлар ортида совиди шамол.

Олмоскўз исирға тақди тонгда гул,
Чўғдай қўлларини узатиб масъул
Юзлари чарақлаб жилмайди Ҳамал!

* * *

Сени севишимни шамолга айтдим,
Шамол дарахтларга етказди уни, —
Яланғоч шоҳларда куртаклар бўртди.

Сенга хоҳишимни сувларга айтдим,
Сувлар гулбоғларга етказди уни, —
Гуллар уялибми қизариб кетди...

* * *

Тошли жойда оққан сув
Сайраб, шарқираб оқар.
Тошларни пичоқлардек
Қайраб, арқираб оқар.

Тошли жойда оққан сув
Тошларни миниб оқар.
Тўполонли оқса ҳам
Ёмғирдек тиниқ оқар!

* * *

Аҳли эҳтиёж мудом
Эр ғимматидан шариф.
Тўғрилиги учун ҳам
Игнага эргашар ип.

Зеро, ҳақиқат абал
Ҳаракатда билинур.
Бағри қора... шу сабаб
Булутдан қочар ёмғир.

* * *

Ярим тунда кўз очсам
Ёнимда ётибди Ой.
Сочлари — нур ёмғири,
Юзлари — тиниқ ширмой.

Томиримда қон эмас,
Гурас-гурас оқди нур.
Ойга қаранг... юзида
Бўса изи кўринур!

* * *

Менга доим шундай туюлар:
Юрагимнинг гулбоғларига
Умр ёмғир каби қуйилар.

Томирларим тезоб шаршара,
Ҳаёт суви оқар шарқираб
Ва қўшиқлар қуйлайди сара.

Қўшиқ учар кўнглимга сигмай, —
Лабларимда жаранглаб кетар
Марваридлар сочилганидай.

Биллур ёмғир қуйилар муқим...
Фикрим гуллар олча мисоли,
Борган сари ёришар руҳим.

Аммо уйқум йўқдир тунлари,
Оҳ, бир куни тинар-ку ёмғир,
Сўлмасмикан орзум гуллари?!

1977—1994

ЙЎҚОЛМАС

Йиллар этагидан тўкилган гавҳар,
Сарбон адашмаса, карвон йўқолмас.
Ўғлон эътиқоди бут эса магар,
Аллоҳ даргоҳига нарвон йўқолмас.

Бу дониш ҳаётнинг умматлари кўп,
Собир султониға ҳимматлари кўп.
Бошинг омон бўлса, ҳикматлари кўп,
То офтоб бор экан найсон йўқолмас.

Росту ёлгон асли руҳ мусаввири,
Бири ота бўлса, онадир бири.
Ростнинг от ўйнатиб турганин кўриб,
Ёлгон йўқолади ёлгон, йўқолмас.

Мардлар келаверар кетаверади,
Номард ҳам мардман деб ўтаверади.
Эл бир Алпомишни кутаверади,
Замонлар ўзгарар, майдон йўқолмас.

То бирон гўшада шеърға жон ато,
Бир мисра ўқилур Навоийдан то,
Тошкент — Шарқ гавҳари, Самарқанд якто,
Бухоро йитмагай, Қўқон йўқолмас.

Бошингга не келса келар феълингдан,
Саъдулло кетмасин имкон қўлингдан,
Сўзингга кушойиш изла элингдан,
Элим деб эмранган забон йўқолмас!

1986

ЁЗ ОҚШОМИ

Ой бўзариб ботаётган
Ёз оқшоми ичида,
Аёл ёқди атлас гулхан
Шундоқ оёқ учида.

Шошиб узди қўлин бирдан,
Куйдиргандек туйилди. —
Чорпоядан оқиб гулхан
Олмазорга қуйилди.

Тоғ тарафдан эсди шамол,
Гулхан бағри очилди.
Учқунлари маржон-маржон
Кўк тоқига сочилди.

Шивир-шивир сир айтишиб
Ёш олмалар гўянда,
Лўппи-лўппи сийналарин
Тобладилар гулханда.

Қучди йигит исинай деб
Гулдек аёл танини:
Шаъни билан меҳрини-ю,
Меҳри билан шаънини.

...Ой бўзариб ботаётган
Ёз оқшоми ичида,
Аёл ёқди атлас гулхан
Шундоқ оёқ учида.

1990

ШАРҲИ ҲОЛ

Очса юрак кўзини
Кўнглига нам келарми?
Ҳар бандаси ўзининг
Кимлигини биларми?

Ўй босар такрор-такрор
Мен асли ўзи кимман?
Эл мудраганда бедор,
Ҳайқирса нечук жимман?

Наҳот менинг исёним
Дилимда қотиб қолган,
Шеърлар битганим ёниб
Наҳотки бари ёлгон?

Мен деган нечасидан
Кўрдим изтироб, жафо.
Ёмонлик кўчасидан
Лекин ўтмадим асло.

На дўқ, на озорим бор,
Мен бир яхши одамман.
Кўксимда мозорим бор,
Ҳиддатларим яшинган.

Биламанки, йўлга бир
Чиқсам ортга қайтмасман.
Айтмасман хор бўлдим деб,
Зўр бўлдим деб айтмасман.

...Кимману шу ҳолимга
Бунчалар севар ул ёр.
Ишқи ила қонимга
Қуяр илоҳий шарор.

Юксакларга солар из
Самога таралган йўл:
Минглар ичра бўл ёлғиз,
Ёлғизлар ичра минг бўл.

Ўшал йўл қошида зор,
Афгорману ҳеч кимман.
Гуноҳкордан гуноҳкор
Саъди оллоҳ Ҳакимман...

1991

ТАНДИР

Балки пишитгандир лойини шоир,
Балки шундан элга манзурлик сири.
Юртга нон улашиб сўлқилдоқ, ширин,
Ўзига бир уюм кул қолар охир...

НАЙ

— Оҳангларинг мунглар наҳрими,
Най, бунчалар маъюссан, нега?
— Айтолмаган ҳасратларини
Сўзлашади одамлар менга!

ДАРАХТ

Фикримни ростлайман дарахтга қараб,
Қалбим армон тўла орзуга тўлар.
Кулганида қийғос кулади дарахт,
Дарахт ўлганда ҳам тик туриб ўлар!

АЛЁР

Шамол-шамол оққан, эй булут,
Гавҳар бўлиб ёққан, эй булут,
Лолаларни боққан, эй булут,
Гул яшнади дил, яйради кўз,
Алёр энди, аллаёр Наврўз.

Офтоб — чироқ, дунё — хонадон,
Башар бир отаю онадан.
Эй ҳур инсон — олмос дондан,
Гул яшнади дил, яйради кўз,
Алёр энди, аллаёр Наврўз.

Ўн икки ҳур ситора той-той,
Туғди қуёш, туғди ярим ой.
Ки, Озодлик кўргазди чирой,
Гул яшнади дил, яйради кўз,
Алёр энди, аллаёр Наврўз.

Наврўз, олов кўклам сенингдур,
Неки азал кўркам сенингдур,
Ўзбекистон ўлкам сенингдур,
Гул яшнади дил, яйради кўз,
Алёр энди, аллаёр Наврўз.

1991

УЗУМ ТАЪРИФИДА

Асл узум ҳар донаси
Қанду асалнинг онаси.
Бир бош узум еган тўйиб,
Ёр сочин ислар тун бўйи.

- Воҳ, қани узум?
- Оҳ, мана узум.
- Қўша-қўша олинг,
Жуфт-жуфт солинг.

Чилги гўё қаҳрабо зар,
Ток зангини нурдай безар.
Тенгига топсам сўзгина,
Эрта етилган қизгина.

- Воҳ, қани узум?
- Оҳ, мана узум.
- Қўша-қўша олинг,
Жуфт-жуфт солинг.

Шивирғони қуралай кўз,
Барг остидан мўралайди.
Териб есам бирин-бирин,
Ёр лабидек ширин-ширин.

- Воҳ, қани узум?
- Оҳ, мана узум.
- Қўша-қўша олинг,
Жуфт-жуфт солинг.

Хусайни хуснини кўриб,
Чумолилар чиқар ўриб.
Қушлар келар гала-гала
Бир муччига жон бергали.

- Воҳ, қани узум?
- Оҳ, мана узум.
- Қўша-қўша олинг,
- Жуфт-жуфт солинг.

Шифтга тизиб осган эдим.
Тоифини қишда едим.
Қишимни ёз қилди қишин,
Ёргинам ноз қилди қишин.

- Воҳ, қани узум?
- Оҳ, мана узум.
- Қўша-қўша олинг,
- Жуфт-жуфт солинг.

1991

ТАВАЛЛО

Ҳаётдан мурод не, қотди бу бошим,
Билдиму, ёронлар, била олмадим.
Кулдиму кўзимдан тирқираб ёшим
Осмондек ҳайқириб кула олмадим.

Талпинган илоҳам шунчалар узоқ,
Бағримга беркинган кунчалар узоқ.
Сирлашсам сир тўла ғунчалар узоқ,
Югурдим, жойимдан жила олмадим.

Ўсдим, паноҳ бўлди бошимга бир Гул,
Муштипар, настарин онажоним ул.
Сўнг ҳушим олдию сочлари сунбул,
Кетдим, Гул бағрида қола олмадим.

Орзу ҳавасларнинг изидан топдим,
Бирини йўқотиб, бирини топдим.
Шарҳи дилим битсам қўҳна китобдир,
Кўнглимни бир изга сола олмадим.

Вужуд кўза экан, илм — оби нур,
Ўтмишга умтилсам сел бўлиб ёғур.
Ваҳ, бу не синоат, ваҳ, бу қандай сир,
Чалқиб тўкилдиму тўла олмадим.

Манзил оша-оша Саъди олломан,
Дарди қўша-қўша Саъди олломан.
Ҳамон ўша-ўша Саъди олломан,
Ўзимдан ўзгача бўла олмадим...

1992

БУ БОҒ

Бу боғ абадийдир, ҳар яшил япроқ
Илоҳий чашмадан сафолар ичар.
Изтироб уйида дард ёққан чироқ
Шифо эпкинида парпираб ўчар.

Тақдир шамоллари бу тоза боғни
Заъфар хазонлардан айлағай фориг.
Сориғ яшил бўлур ҳидоят чоғи,
Неки зумураддир оқибат сориғ.

Фақат тафаккурнинг ўчмас излари,
Теран туйғулардан кўнгил музайян.
Бизни азиз қилар изҳор сўзлари
Ва айтилмай қолган калималар ҳам!

1994

АФАНДИ

Бир шоир бўлар эди,
Тарвуздек қорин қўйган.
Афанди кўриб деди:
— Бу сўзга роса тўйган.

Бир шоир бўлар эди,
Рангпар, ҳаётдан толган.
Афанди кўриб деди:
— Бунга сўз етмай қолган.

Дарвоқе, шоир сероб,
Ёзар кеча-кундузи.
Сўз кўпу қанчасининг
Йўқ биргина ўз сўзи.

Чиндан сўз етмай қолса,
Роса қойил бўларди.
Ҳар шоир ўз сўзини
Топса шоир бўларди!

1994

ЖИЗЗАХИМ

Баланд тоғлар кўкка урар,
Жайрон чопиб ўйнаб юрар.
Юртим, сени соғинганда
Тушларимга жайрон кирар,
Жиззахим.

Сангзор дарё уриб чаппар,
Сен томонга оқар чаппа.
Боғларнинг бол косалари
Жимирлайди чиппа-чиппа,
Жиззахим.

Қизлари майиздаккина,
Жувонлари қиздаккина.
Мингига олисдан ошиқ
Девона йўқ биздаккина,
Жиззахим.

Амир Темур дарвозаси,
Элга аён овозаси.
Тарихинг тоғ каби юксак,
Янграр гурур, шонлар саси,
Жиззахим.

Қорга ювиб кўкрагини
Қумда пойи пишган замин.
Ғаллаорол, Фориш ўзинг,
Бахмал ўзинг, ўзинг Зомин,
Жиззахим.

Икки ёнингда қўшқанот
Туркистону Нурота тоғ.
Тошкан йўли — қуш қуйруги,
Парвозга шай Хумо сиёқ,
Жиззахим.

1995

ГУЛ

Табиатнинг ҳикмати гул
Ҳаётимнинг ҳикматидир:
Гулларингни яширмагил,
Илдизингни сақла сир!

СЎЗ

Сўз — бу боғда етилган ҳосил,
Ҳар ким олар керагин териб.
Аччиғини ўзи ер оқил
Бошқаларга ширинин бериб.

ЮРАК

Юрагинг умрингдир, ором билмайди,
Оғриса оғрисин, қилмагил ҳасрат.
Неки ёниб яшар — асраб бўлмайди,
Неки табиийдур — бўлмайди асраб!

ЯНГИ ЗАМОН ШУКУҲИ

Кезсам наҳор ё мавриди шом
Гавжум пойтахт кўчаларида,
Чуғур-чуғур ажнабий калом
Эшитаман нечаларидан.

Шунда ногоҳ ёдимга тушар:
Бундан неча йиллар муқаддам
Меҳмон ҳабаш йигитни ўша
Кузатганим қадам-бақадам.

Бугун бошқа ҳаёт. Тунов кун
Бир даврада ўтирса япон,
Кўзи қиймоч бўлгани учун
Кўшработдан келганми дебман.

Худди шундоқ, икки инглиз
Лутф айласа бир-бирин «сиз»лаб,
Марғилондан кетган-ов, дейсиз,
Бир замонлар уммонни излаб.

Бўлди ажиб ҳур замон шафе,
Йўллар очиқ қайга бурма юз.
Ўзбек ичар Парижда кофе,
Тошкентда чой ҳўплар француз.

Ванкувердан келиб яқинда
Меҳмон бўлди бир ҳафта Жеймс.
Саҳар чоғи уйғотдим алқаб,
Етакладим: «Юр, палов еймиз!».

Ў, ўзбегим тўй-томошаси,
Олам аро доврўқ қозонган.
Оттиради тонгни ҳам барвақт,
Қуёш чиқиб келар қозондан.

Эл-улус жам. Ёшлар хизматда,
Иззатдадир аҳли дониши.
Ҳаммасидан ёқди Жеймсга
Чорпояда ҳофиз хониши.

Мудрагандек ўтирди элиб,
Дедим яйраб: «Чиндан ҳам зўр-а!
Садқа кетсин минг бир андалиб,
Буни мақом дейдилар, жўра!

Қани ошга! Эҳ, нега, афсус...»
Такрор таклиф қилмай неча ман,
Иймангандек жилмаяр Жеймс:
«Мен эрталаб кофе ичаман...»

Тушунаман, дейман, гар одам
Бир одатга ўрганса қийин.
Ҳазми таом учун ичамиз
Биз кофени... овқатдан кейин.

Эҳ, у билмас, ҳаёт қандай соз,
Яшагандан яшагинг келар.
Ёринг қилар кечалари ноз,
Тонгда палов ошагинг келар!

1997

МАНСУБЛИК

Баногоҳ чўққидан
қуласа бир тош
Тоғ пойига тушар, тоғни тарк этмас.
Эт билан тирноқдек
бир жону бир тан,
Ватандан яралган Ватандан кетмас.

Қуёшга интилган
ҳавойи буглар
Баланд парвозларни қилса ҳам ҳавас,
Бир кун қайтиб келар
ўкириб-йиғлаб,
Ватандан яралган Ватандан кетмас.

Шашмақом — минг йиллик
наво муаттар,
Очсам кўкайимни янграр қадим сас.
Авлодлар туғилар,
аждодлар ўтар,
Ватандан яралган Ватандан кетмас.

Улуғлар юксалар
ер остида ҳам,
Ҳайкал бўлиб ўсар, эли унутмас.
Шаҳидлар боғидан
куйлаб ўтаман,
Ватандан яралган Ватандан кетмас.

Тошдан учган учкун
ялт этиб учар,
Ўчган чўғ қайта ўз ҳолига келмас.
Чопонинг силкисанг
губори кўчар,
Ватандан тўкилган Ватандан эмас!

2000

ДАРЁНИНГ ИККИ ЮЗИ

Инсон бир, аммо сўзи бошқа-бошқа,
Феълию қошу кўзи бошқа-бошқа.
Қўш қирғоқ бир дарёдан сув ичса ҳам
Дарёнинг икки юзи бошқа-бошқа.

ЎРМОНЧИЛАР

Ўрмончилар ҳақида ҳангомага бу бир гап,
Кўрган-эшитган ҳайрон: ўрмончилар нетдилар?
Эгри-бугри қайрағоч соясида соялаб,
Тўғри ўсган теракни шартта кесиб кетдилар!

ЭҲТИРОС

Бағрим яшнар.
Юрагим илиб,
Қалбимда шеър гул каби битар.
Қалам гўё оловнинг тили,
Бармоқларим ловуллаб кетар!

ТУНГИ ТАХАЙЮЛ

Чайқалади қора уммон, чайқалади...
Қароқчи тун сепивориб олтин ушоқ,
Ёяр уммон тубигача тилло тузоқ.
Чайқалади қора уммон, чайқалади...

Сув париси сочларини ёйиб ётар
Боғ ичида. Боғ шундайин бойиб ётар.
Гоҳ юзида, гоҳ белида ўйнайди нур,
Доғ ичида гафлат босиб бойи ётар.

Чайқалади қора уммон, чайқалади...

Шамол-шамол оч тўлқинлар устин очар,
Ҳилол-ҳилол сийналарин ўпиб қочар.
Машшаталаб олмаларни кетар тўкиб,
Тўр ташлаган қароқчини сўкиб-сўкиб.

Чайқалади қора уммон, чайқалади...

Ухлаш мумкин наҳот шундай бежавотир,
Уйғонсанг-чи, уйғон, ахир, уйғон, ботир!
Гафлатни қув, бир чорасин топгил, уни
Асра жону танинг ила ёпгил уни.

Чайқалади қора уммон, чайқалади...

...Уйғонаман, ҳар тарафда нур тошқини,
Кўзим тинар излаб қора қароқчини.
Бунча сени қизганмасам, менга қара,
Ёрим, сенинг кўзинг нега бунча қора?

Чайқалади қора уммон, чайқалади...

1999

БОЛАЛИК ЁДИ

Ёз фасли. Пешин чоғи,
Хуш ифор. Ҳаво новвот.
Пахса девор ёқалаб
Етаклаб бораман от.

Баланд-баландда турғай,
Қуёш турқовоқ гўё.
Турғайнинг тумшуғидан
Таралар жаранг наво.

Тор кўчани тўлдириб
Оқади олма иси.
Олмазордан кўчага
Тукилар қиз кулгуси.

Тирмашаман деворга
От қўяр елкасини.
Олмасини ислайман
Боғбоннинг эркасини.

Ногоҳ сергак боғбон чол
Боғ тинчини бузади.
Қарсиллатиб шийпонда
Оғзидан ўқ узади.

Сакрайман девор оша
Елкасин тутар йўрға.
Қуёш ичимда ёнар,
Кўксимда сайрар турғай.

...Қамчи босаман отга,
Қайтаман завққа тўлиб.
Юрагим бўлиб икки,
Оёғим олти бўлиб.

1999

МУСОФИЯТ ТАРАФАЙН

Отанг — ёмғир, онанг — гулбоғ,
Ёмғир ёғар гулбоғ аро.
Онанг — гулбоғ, ўзинг — гулсан,
Гулбоғ аро гулсан сара.

ЭЙ РАФИҚ

Эй рафиқ,
Бунингдек нокаслик нечун,
Паст кетма, баланд тур, айтай бир қиёс.
Макони юксакда бўлгани учун
Барчага баробар нур сочар қуёш!

ЭПИГРАММА

— Наҳотки ўзгарган бўлса аҳду ком,
Тириклар кушоду ўликлар бадном?
— Нишон кўрсатдию шараф инъоми
Расуллик даъвосин айлади гулом.

БОЛА БОТИР

Шеър қандай ёзилади? Бу саволга аниқ бир жавоб бериш қийин. Фақат шуни аниқ айтиш мумкин: шеър кайфият таъсирида дунёга келади. У хурсандчилик бўлиши мумкин, изтироб бўлиши мумкин. Шеър — кўнгил безовталиги маҳсули. Шоирлик — бу кўнгил сезгирлик. Шеърни шеър қилувчи омиллар эса талайгина. Мен айтмасам ҳам улар шеър аҳлига яхши маълум. Шу билан бирга унда маълум маънода сир, ғайритабиийлик бўлиши керак. Ҳар бир шеърга, албатта, нимадир туртки беради. Шуниси қизиқки, баъзан турли даврларда бўлган воқеалар, кузатувлар, ҳиссиётлар, ҳеч кутилмаганда, ажиб бир тарзда қовушиб, яхлит бир манзара, композиция ҳосил қилиши ҳам мумкин. «Бола ботир» мен учун шундай шеърлардан.

* * *

Баҳор ўрталарида Гарашанинг тоққа туташ, катта-кичик харсанглар чўнқайган қум-тошли томонларида ҳам, унинг этагидаги бўз тупроқли қир-адирларда ҳам минг хил гиёҳлар ял-ял очилиб яшнаб кетади. Хушбўй ҳавони симириб тўймайсан. Ҳар қадамда турли жониворларга дуч келасан. Тошбақалар ғимирлаб қолади. Юмронқозиклар чопқиллаб юради. Паррандаю даррандалар, ҳашаротлар тиним билмайди.

Ўн бир яшар ўспирин эшак миниб қир оралаб ёлғизоёқ йўлдан илгарилаб бораяпти. Кутилмаганда ундан ўн-ўн беш қадам наридаги майсалар шитирлаб, чиройли тулки бош кўтаради. Бола аввал чўчиб тушади. Лекин тулки катта одамлар билан рўбарў келгандагидек урра қочиб қолмайди. Боладан чамаси йигирма метрлар узоқликда чиройли, узун думларини ўйнатиб, гоҳ олдинга, гоҳ орқага қараб ўмбалоқ ошади. Эшакли бола яқинроқ келганда яна узоқроққа югуриб кетиб, бояги қилиқларини такрорлайди.

Боланинг қизиқиши ошиб эшагини тезлатади. Буни сезган тулки ўтлар орасида думалаб бир зумда кўздан ғойиб бўлади. У болалар билан ана шундай ўйнашишни хуш кўради. Тулки ёш болага дуч келса қитиқлаб ўйнашишни ёқтиради, деган гаплар ҳам юради одамлар орасида. Одамга тегинмайди. Ҳашаротлар, зараркунандалар — сичқон, юмронқозиқ овлайди. Товуқларни ёқтиради.

* * *

Болалигимда эшитганман. Бир йигит ёзнинг иссиғида, қоқ туш пайти хилват қир оралаб кетиб бораётса, жар ёқасидаги қоратош ёнида қип яланғоч аёлни кўриб қолади. У ниҳоятда келишган бўлиб, тилларанг сочлари сочилиб, деярли бутун қоматини ёпиб турарди. У сочларини силаб, ишва қилади. Йигит қулоғига «Ҳой йигит, бери кел!» деган овоз чалингандай бўлади. Йигит кўрқиб, олазарак бўлиб, бор овозича бақириб юборади. Кўзларига ишонмай яна қарайди. Аммо бояги жойда ҳеч ким кўринмайди. У дир-дир титраб уйига келганда, огзи қийшайиб қолади. Парига дуч келиб кўрқиб кетганидан шундай бўлиб қолган, дейишарди одамлар.

* * *

Ой тўлишган пайтларда қиру адирлар кечалари ҳам кундуздек чароғон бўлиб кетади. Ойбетгай томонлар ярқираб, терскай жойлар ғира-шира қоронғулик ичида ажиб бир сирли, афсонавий, хийла хавотирли тус олади. Чигирткалар чирилдоғи оламини тугади. Аллақандай қушлар дапқир-дапқир сайраб қолади. Қаердадир бўлиқ ўтлар шитирлайди, нимадир «гурс» этиб йиқилиб тушгандай бўлади. Қуйилиб ёмғир ёққандек ой нури оқади. Ерда оппоқ булутдек ёйилиб ётган шувоқзордан таралган тахир ва ёқимли ис димоқларни қитиқлайди. Чинданам сирли-синаотли кеча.

Отлиқ йўловчи ўт босган тупроқ йўлдан дупур-дупур жадал интилади. Ойбеткай қирдаги қуврайзорга кўзи тушгач, сесканиб кетади. Ёпирай, бу не мўъжиза?! Қуврайзор ичида қадди-қомати келишган сулув бир жувон солланиб турибди. Ой нуридай ёғилган, тўпигига тушган сочларини силаб-

сийпалайди. Бу қандай жувон? Ярим кечада бу ерларда ярим-яланғоч нима қилиб юрибди? Йўловчи ўз кўзларига ишонмайди. Кўзлари адашади. Тикилиб қарайди. Жувоннинг қиёфаси ўзгаради. Яқинроқ келган йўловчининг ҳайрати янаям ошади: сарғиш-қўнғир думларини чиройли уйнатиб турган тулкини кўради...

Шундай кечада ўша йўллардан мен ҳам от миниб ўтганман. Юқоридаги воқеани эшитганим боис қирдан нигоҳимни узмай отни қичаб ўтганман. Лекин у парини кўрмаганман.

* * *

Қиш охирлаб қолган кунлар. Қор эриб ерлар юмшаган. Кечқурунлари ер яхлаб, қатқалоқ бўлиб қолган пайтлар. У замонларда қишлоғимизда токчироқ(электр) бўлмаган. Шу боис ҳамма уйда ҳам чироқ ёқиладармас, уйқуга ётгунча бутун оила бир уйда битта чироқ остида, сандал атрофида гурунглашиб ўтириларди. Биз ёшлар туннинг бир маҳали оғилхонадаги мол-ҳолдан хабар олиб, ем-хашак бериб келардик. Ўшанда мен оғилхонада эдим. Оғилхонадан чиқаётганимда аввалига майин ёға бошлаган ёмғир бир оз кучайиб, шитир-шитир авжига чиққан эди. Уй томон юриб, чироқ нуридан ёришиб турган пастак дераза ёруғида кимдир ичкарига қулоқ тутиб турганини кўриб қолдим. Аввалига ажабландим. Ўғримиз деган хаёлга бордим. Сездирмай яқинлашиб ҳайратга тушдим. Чиройли бир тулки деразага қулоқ тутиб, ичкаридан эшитилаётган гўнғир-гўнғир овозларни худди гап пойлаган одамдек тинглар эди. Яқин боришга ҳаддим сифмади-ю «Ҳайт!!!» дея қарсак чалдим. Тулки шу заҳоти шартга қайрилди-ю, ўқдай отилиб, одамбўйи девордан осонгина сакраб кўздан ғойиб бўлди.

Воқеани уйдагиларга гапириб берувдим, «Қурғур тулкилар худди тилни биладигандек гап пойлайди. Буни сири нимада билмадигу, лекин тулкиларнинг шундай ғалати одати бор», дейишди.

* * *

Буларнинг бари олис болаликда бўлиб ўтган. Даладашга ўзгача чирой бахш этувчи ойдин кечаларни яхши кўрганим учун уларни аҳён-аҳён эслаб юрардим. Шу воқеа-

лар сабаб бўлибми, «Бола ботир» кўнглимда етилди. Тулкига айланган пари. Парига ошиқ бола. Ошиқлик туфайли тулкига айланган бола. Курбақага айланган маликадай. Йигитга айланган шердай. Бу бўлиши мумкинми? Бу бизнинг то шу пайтгача англаган эътиқодларимизга қанчалик тўғри келади? Одам қиёфасидаги мана бу зот балки ростдан ҳам тулкидир. Тулки қиёфасидаги мана бу жонивор мўъжиза рўй бериб ростданам маликага айланиб қолса-чи?

Ёки бу ҳол ҳақиқатан чин ошиқлар қисматига хос сиру синоатми? Биз ўзи асли чин ошиқ деганда нимани тушунамиз? Ўзимиздан кеча оламизми? Ишқ учун қурбон бўла оламизми? Бу чиндан-да сирли. Эҳтимол ишқ ўзи ҳеч қачон ечилмайдиган буюк бир сирдир. Балки шунинг учун ҳам ҳамма бирдек унга интилади. Лекин етолмайди. Етганлар бормикан? Мажнун етганмиди? Фарҳод-чи? Феълимиздаги барча қусурлар бу улуг мартабага етиша олмаётганимиз туфайли мавжуд эмасмикан?

* * *

Олам-олам бўлиб тирик
Неча аср, неча йил
Кўрмаганди бундай тиниқ,
Нур ёғилган кечани.

Майин еллар қанотида
Тўлқин-тўлқин оқар нур.
Чигирткалар чилдироғи
Жаранглайди мисли дур.

Маст қилгувчи шувоқ иси
Димоқларни ёради.
Бола Ботир дала йўлда
От ўйнатиб боради.

Ногоҳ кўзи тушар, шундоқ
Йўл бўйида бир пари
Имо қилар, тақимини
Ўпиб тилло сочлари.

Каптар сийна, чумоли бел,
Куза қуймич, оқбадан.
Курсатса шу Лайли дея
Мажнун кечар саҳродан.

Чумич-чумич мой симирган
Бойбичанинг бой қизи.
Бу дунёдан эмас, чиндан
Асли ойнинг ой қизи.

Пишқирар от юрари-ю
Юмасини билмайин.
Ҳайратидан хониш қилар
Ойга қараб жилмайиб.

Отдан тушар Бола Ботир
Ой нурига осилиб.
Ойпарининг сийнасига
Аста қўяр бошини.

Эҳтиросдан ихтиёри
Кетар тамом илкидан.
Тангачалик эҳсон тилар
Нозаниннинг мулкидан.

«Бўлди, энди ўзингни тий,
Қўлингни торт, шўх йигит.
Мен тулкиман, бу ишни қўй,
Унут мени, бас, унут».

Ойпарининг нолишлари
Қулоғига кирмайди.
Қаҳ-қаҳ урар Бола Ботир,
Аҳдидан юз бурмайди:

«Ҳийла қилиб аврама, бас,
Мендай йигит мардини.
Ишқ тимсоли бўлиб, ўзинг
Билмасмисан шартини.

Майли, агар тулки бўлсанг,
Мен ҳам тулки бўлайин.
Гул юзингдан фақат яна
Битта муччи олайин».

«Бола Ботир, ўзингдан кўр,
Ёш жонингга қасд қилдинг.
Мен тулкиман, ахир, мени
Нега мунча маст қилдинг?»

Битта бўлар еру осмон
Жону тан бир, руҳу қалб.
Ой булоғи тошар ногоҳ
Шаршарадек шарқираб.

Сапчиб тушар эгасиз от
Билмай бу ҳол сирини.
Теграсида икки тулки
Қувлашар бир-бирини.

...Олам-олам бўлиб тирик
Неча аср, неча йил
Кўрмаганди бундай тиниқ
Нур ёғилган кечани!

2000

АЁЛЛАР

Етти нарса суюк этар аёлни,
Биринчиси — қора рангнинг хублиги.
Қора сочу қора қошу қора кўз,
Яна соз тим қора бўлса киприги.

Етти нарса суюк этар аёлни,
Иккинчиси — оқ ранг уйғунроқ бўлса.
Сутдек бадан, садафдек тиш, пок чеҳра,
Яна яхши кўз оқи ҳам оқ бўлса.

Етти нарса суюк этар аёлни,
Учинчиси — қирмизи ранг жилоси.
Лаб олича, юз атиргул, тил қирмиз,
Яна яхши қирмиз бўлса либоси.

Етти нарса суюк этар аёлни,
Тўртинчиси — ушбулари эн бўлсин:
Пешонаси, юзи, кўзи, сийнаси,
Яна феъли, табиати кенг бўлсин.

Етти нарса суюк этар аёлни,
Бешинчиси — кичкиналик қаъдаси.
Оғзи, оёқ-қўли ҳамда миёни,
Яна яхши майда бўлса қадами.

Етти нарса суюк этар аёлни,
Олтинчиси — бўлсин тоза, покдомон.
Дили, қўли яна рўзғор тутуми,
Этагига ит тегмасин ҳеч қачон.

Етти нарса суюк этар аёлни,
Еттинчиси — ширин бўлсин, шубҳасиз,
Дудоғию тили, тортган таоми,
Яна нозу ғамзасию ишваси!

2000

БОЛАЛИК

Болалик,
Кўпқари.
Эсимдан чиқмас
Чоллардан бирининг айтган сўзлари:
— От минган ҳар киши чавандоз эмас,
Анди эмас эшак минганнинг бари!

АЛДАРҚЎСА

— Алдарқўса, нега алдайсан?
— Алдамасам яшай олмайман.
— Алдарқўса, нега ўлмайсан?
— Яшамасам алдай олмайман!

РОСТҒҲҲҲЛИК

РостғҲҲҲнинг душмани кўпдир ҳамиша,
Қасдига тушгани кўпдир ҳамиша.
Боғбонга «Бекангиз сулув» деб эдим,
Боғдан қува солди қулида теша...

ЭЙ КҮНГИЛ

Нописанд босма хазон япроғини,
Бошинг узра эсла соя чоғини.

Тангри ҳукмиға азал бир чора йўқ,
Бандаси билмас келиб-кетмоғини.

Истаса бергай шифо беморига,
Дард бериб солгай синовга соғини.

Умр утар дарё каби қалқиб оқиб,
Айлагил тақдир насиб қирғоғини.

Раббано қодир ўзи, ғофир ўзи,
Ҳар нафас тортиб турар қармоғини.

Боқ, қуёшни қон этиб ҳар рўзи шом
На учун кўз-кўз этар ўроғини?

Билмаса меъёрини офтоб ҳам
Қувратар боғи чаман ҳар ёғини.

Эй кўнгил, бул ҳодисот ибрат сенга,
Эл аро фасона эт келмоғини.

Олмоқ эрсанг бир ғариб кўнглини ол,
Айро этсанг, айро эт дил доғини.

Саъди оллога етар қирмочи ҳам,
Ёри жонга туҳфа қил қаймоғини.

Шон деса йўл олди деб Тошканни айт,
Шаън деса кўрсат Нурота тоғини!

2000

САРАТОН

Тирноқдай ғубор йўқ.
Осмон бир ёруғ,
Тонглар ичра отар сара тонг.
Кўк гумбази гўё улкан сариқ том,
Ловуллайди фалак тоқида гулхан.
Тоблар, эритар қуёшни ёмби олтиндай,
Фалакка ўт қўяр Саратон.

Тошлар чатнар...
Тошлар сув остида балиқдай сузар.
Тап-тақир қолдириб бўз далаларни
Сув бўйига кўчар яшил майсалар,
Тераклар елпинар оёқда туриб.

Кетмон соясида мудрайди ғайрат,
Шийпонда ёнбошлаб ўй сулар деҳқон.
Ҳаёти жилдираб эгатга оқар,
Саратон пиширар умидларини,
Фикрида нур чақнар.

Ниҳоят қип-қизил тилло ёмбини
Уфққа ботирар фалак гўлахи,
Борлиқ чуйкаб кетар...
Сачрайди фалакка эриган қуёш,
Балдоқдай товланар ярим бўлаги.
Ўрик шохларига томар,
Нафис ётоқларга тўкилар
Каҳрабо қуёш томчилари.

...Ер қизи таратиб мушку анбарлар
Эриниб уйғонар,
Малоҳат билан
Қўш ёмбига ёпар ипак сийнабанд
Ва бир жуфт зарғалдоқ қуёш томчисин
Аста тақиб қўяр қулоқларига...

2000

УСМОН НОСИР ВА ЎЗГАЛАР

Англамоқ шунчалар мушукулдир наҳот
Қайда ёлгон зоҳир,
Қайда пайдо чин.
Тўғри йўл тик жарга дуч этиб гоҳо,
Эгри йўл чўққига элтмоғи мумкин...

ШОҲИ ЖОН

Тола қочса чийирдан қил арқон ҳам узилгай,
Қуроқ сўзлар қовушса минг бир ҳикмат тузилгай.
Осмонлигим, шоҳи жон, сенинг заминлигингдан,
Дур бўлса ҳам тақинчоқ оддий ипга чизилгай!

ЕР ТАФТИ

Баҳор келиб-кетди кўч-кўрон билан,
Айтиб кетди абадият сирини.
Чапарас гуллади илдизи борлар,
Ердан узилганнинг бари чириди.

ЎЗБЕКИСТОН

Сен онам, синглимсан, ёримсан азал.

Абдулла Орипов

Одам Атодан то бу кун
Чоптириб умр чобукин,
Асраган эл миллат юкин,
Отам, онам, ёрим, болам
Суйсам — наво, куйсам — нолам,
Жон Ватаним,
Жон ва таним
Ўзбекистон.

Бу йўлларда нор изи бор,
Ёмғир изи, қор изи бор.
Ўзбек изи, ор изи бор,
Отам, онам, ёрим, болам
Суйсам — наво, куйсам — нолам,
Сен Ватаним,
Жон ва таним
Ўзбекистон.

Ўзбек элим улкан чинор,
Тўқсон икки томири бор,
Шохларида юлдуз ёнар,
Отам, онам, ёрим, болам
Суйсам — наво, куйсам — нолам,
Жон Ватаним,
Жон ва таним
Ўзбекистон.

Саъдуллонинг суйган сўзи,
Тирикликда кўрар кўзи,
Аввал ўзи, азал ўзи —
Отам, онам, ёрим, болам

Суйсам — наво, куйсам — нолам,
Жон Ватаним,
Жон ва таним
Ўзбекистон.

2001

ТАФАККУР

Текислаб тоғу тош, тепа-тубанни,
Тушакдек ташлади тақдир туманни.
Тайрлар тентиди, тинди, толиқди,
Тафаккур топди тўғри тўрт томонни.

КЎНГИЛ ЮЗИ

Кўнгил юзин кўз ичидан ахтаринг,
Кўклам изин куз ичидан ахтаринг.
Сўздан либос киймиш, изтиробдан тож,
Саъдуллони сўз ичидан ахтаринг!

ЖАННАТ

Кезсанг эшитасан, ҳар ёнда ҳикмат:
«Ёки у ёғидан, бу ёғидан ё.
Хотини яхшига бу дунё жаннат,
Хотини ёмонга нариги дунё!».

ОҚСАРОЙ

Манзума

1

Тошкентнинг қоқ ўртасида Оқсарой,
Кундуз қуёш қўниб ўтар, тунда ой.

Чуқур дарё кўрингандек сиртдан тинч,
Теграсида улуғвор бир сокинлик.

Ичкарида мамлакатнинг юраги
Элим, юртим дея ёниб уради.

Миллат дарди, юрт қайғуси, эл тинчи —
Шудир шараф унвонига элтувчи.

Тасодифан озор чекса эл агар,
Оқсаройни ўртаб ўтар энг аввал.

Қувонч қуши учса қай бир гўшадан,
Оқсаройга келиб қўнар ўша дам.

У Озодлик авлодига бошпана,
Дунёга йўл Оқсаройдан бошланар.

Остонасин йўқлаб келар, ҳар бобда
Жаҳон ичра донг таратган арбоблар —

Президентлар, қироллару пошшолар,
Ўзбекдай мард дўст қидирган пешволар.

2

Оқ уйи ё Оқсаройи тожи сар,
Огоҳ этар элу юрт ривожидан.

Замон бўлди соҳибқирон замони,
Кешда бино этди ажиб бинони.

Осмонга бўй чўзди улкан қўш равоқ,
Кенг ҳовлиси тоштахтали, оқ, равон.

Деворлари зар, ложувард кошиндан,
На мағрибда, на бор Чину Мочинда.

Қачонки юрт ўз эркини берди бой,
Атиргулдек сўлди гўзал Оқсарой.

Кошинлари кўз ёшидай тўкилди,
Расо қадди ёй мисоли букилди.

Яна ҳурлик кирди оро жонига,
Малҳам қўйди заха-яра танига.

Аммо руҳи учди Тошкент томонга,
Зап кирови кўрк берай деб замонга.

3

Пойтахтнинг қоқ ўртасида тикди қад,
«Қуббатул истиқлол» эрур то абад.

Меъмори Юртбоши, тенгсиз маҳорат,
Ҳар нақшида ўзбекона тароват.

Лойи меҳр суви ила қорилмиш,
Саратон — танурда пишган ҳар бир гишт.

Оқиш мрамор, яшил тошдан устуни,
Юрт осмони безаб турар устани.

Руҳинг қушдай енгил тортар, босмас юк,
Бир зал мовий, бири зангор, бири кўк.

Шифтларидан шаффоф зиё сочилар,
Ул бирида нилий осмон очилар.

Қибла томон қараб турар пештоқи,
Саҳни чаман: яшил, қизил, пистоқи.

Қўш қаноти бир-бирига вобаста,
Парвозга шай лочин дейсиз ҳавасда.

Тож зийнати ёқут каби ярқираб,
Манглайида Ватан герби барқ урар.

Амир Темур дубулғаси мисоли,
Оқ қуббаси шонли ўтмиш тимсоли.

Хур-хур еллар эсиб ўтар осуда,
Юрт байроғи ҳилпирайди бошида.

Этагида қадим Анҳор жўш уриб,
Куйлаб ётар абадият қўшиғин.

4

Ватан шаънин улуғлар эл-улуси,
Кимлар учун юрт рамзидир Елисей.

Кимлар Оқ уй деса тикар жонини,
Авло кўрар ғурурини, шонини.

Даунинг стритни борми билмаган,
Инглиз сўз айтар унинг номидан.

Император саройидан кетса гап,
Япон боқар сакурадай гул яшнаб.

Не бахт, мен ҳам аён этиб ҳаддимни,
Сўз айтаман мағрур тутиб қаддимни:

Замонга боп иморатдир Оқсарой,
Эркимизга ишоратдир Оқсарой.

У ўзбегим дўпписидай беқиёс,
Она халқим тийнатиға хосу мос.

Унда озод миллат руҳи мужассам,
Ҳам шавкати, ҳам шукуҳи мужассам.

...Тошкентнинг қоқ ўртасида Оқсарой,
Кундуз қуёш қўниб ўтар, тунда ой!

2001

ҚИСМАТ

Ваҳий — азиз зотларга қисмат,
Зеро элда жўн бир пайғом бор:
Ҳар пайғамбар эмас Муҳаммад,
Ҳар Муҳаммад эмас пайғамбар!

ОҚШОМ ҚУЁШИ

Ўзингсан ўзингга муносиб қиёс,
Эй оқшом қуёши, дилбарим аёл.
Кундуз зулматида тезроқ эт халос,
Танимни музлатди жазира аёз!

АЖАБ ДУНЁ

Сирли самандар дунё, ажаб-ажаб, қизиқдир,
Кўк сув она боласи — лола юзи қизилдир.
Суврату сийрат илло ўхшаш эмас доимо,
Оғзи қора тандирнинг бағри тўла қизил дур!

МАНГУ ҲИЖРОН НАВОСИ

Кутган фақат бир менми,
Бир менми гирён фақат?
Ҳар тонг қон бўлиб бағри
Нимани кутар шафақ?

Саргайган кўз ёшларин
Олмалар тап-тап тўкар.
Улар кимнинг йўлига
Бунчалар зор кўз тикар?

Қоронғу кечаларда
Ой фонусин кўтариб,
Юлдуз кўзли сулувлар
Кимни юрар ахтариб?

Карвон-карвон булутлар
Нега ўкириб бўзлар,
Дунё кезган шамоллар
Увлаб нимани излар?

Кутавериб охири
Тоғ бағри бўлганми тош,
У кимни кута-кута
Дарё-дарё тўкар ёш?

Олов тусли аргумоқ
Йўртиб ўтар ҳар куни.
Ким суғориб, ҳар кеча
Қайда ўтлатар уни?

Кўриниш бермас нега
Алп қоматли чавандоз?
Кимни кутиб фасллар
Ёяр турли пойандоз?

Ер устини бирма-бир
Кезиб чиққач қадамлаб,
Ер остига нимани
Излаб кетар одамлар?

Эй, олами кубаро,
Гоҳ вайрон, гоҳ шод кўнгил,
Қилча меҳр нуридан
Каъбача обод кўнгил,

Бағри қон шафақ — бу сен,
Бу сен — саргардон шамол.
Олов арғумоқ — бу сен,
Бу сен — ҳасби ҳатти ҳол.

На ошкор — сенда ошкор,
На ниҳон — ниҳон сенда.
На рост — сенда росту бор,
Ёлғон — на ёлғон сенда!

2001

ШУКРОНА

Ҳақ эгам ҳақлигингни
Билдирганингга шукр.
Ўз устимдан ўзимни
Кулдирганингга шукр.

Йўғимни ҳам бор этиб,
Ул зотга даркор этиб,
Бағримни баҳор этиб,
Бўлдирганингга шукр.

Дўст-душманни кўндириб
Асов отга миндириб,
Юрар йўлим ундириб,
Елдирганингга шукр.

Синов солиб бошимга,
Шерик қилиб ошимга,
Агёрни ҳам қошимга
Келдирганингга шукр.

Ҳаёт худди кўпкари,
Бахт бир бери, бир нари,
Гоҳ ўйда шу сингари
Қолдирганингга шукр.

Ким зару ким қумлигин,
Кимнинг асл кимлигин,
Бу дунёнинг шумлигин
Билдирганингга шукр.

Ишқ ичра мансаб бўлмас,
Ошиқликнинг ўзи бас.
Ҳур кўнглима пок нафас
Тўлдирганинга шукр.

Ой билан оқшом хуштор,
Кун билан кундуз дилдор,
Шеър айтиб, эски дутор
Чалдирганинга шукр!

2001

ҚУВОНЧ ҚУШИ

Чечак яшнаб турса чаман саломат,
Юрак яйраб турса бадан саломат.
Қувонч қуши қўнар сокин кўнгилга,
Кулгу янграб турса Ватан саломат!

ИНТИҚОМ

— Ул ёр интиқомига борми экан бир чора,
Бул навқари сўққабош на айласин бечора?
— Борсин дарвозасига от ўйнатиб, уриб бош,
Ҳайдаса қайтиб кирсин, тизиллаб тўкканча ёш.

АБАДИЙ САВОЛ

Бу сирли ҳаётнинг моҳияти не,
Азал жавобидан саволи кўпроқ.
Қазо вақти етгач яхши-ёмонни
Бирдек бошга баланд кўтарар тупроқ!

ГҮЗАЛ ШУ БОҒ ИЧИНДА

Бамисли жавҳару зар тоғ ичинда,
Моҳият нарсанинг андоқ ичинда.

Тафаккур дур каби ноёблигидан
Мудом тутмиш макон чаноқ ичинда.

Ясаб тоштахадан муъжаз иморат,
Мағиз қадри баланд ёнғоқ ичинда.

Очар япроқ ичинда лола рухсор,
Муҳаббат лаззати ардоқ ичинда.

Сенинг асли тилинг, ай ёр, шириндир,
Садафдан кўргони дудоқ ичинда.

Қабоқ устида қолмиш қош, сабабким
Қароғ — кўз гавҳари қабоқ ичинда.

Азал ҳукмин, аё, ҳар лаҳза ёд эт,
Азиздир жон қазо — сиртмоқ ичинда.

Униш бордир, яшаш бор, яшнариш бор,
Сўлиш бордир гўзал шу боғ ичинда.

Мурод шу, қолдириб бир майса яшноқ,
Моҳият касб айламоқ тупроқ ичинда!

2001

ЮЛДУЗ ШУЪЛАСИ

«Юраги ботирдир, ҳар сўзи ёқут,
Абдулла акангнинг этагидан тут.

Устоди кабир лутф иноятидан
Темирни хамирдек юмшатди Довуд.

Устоз ўғитидай ўткир қилич йўқ,
Йўқ устоз пандидек мустаҳкам совут».

Раҳматли отамнинг даъватларидан
Ҳамон юрагимда гуруллайди ўт.

Устозим Наврўзда туғилмиш, ўзим
Ўн йил ўтгандан сўнг, кундан яна тўрт.

Ўсди болалигим узумга тўйиб,
Онамдек бол бериб улғайтирди тут.

Ниҳоят Некўзда кўчган наърадан
Уйғонди Гараша, кўз очди Накрут.

Йўллар етаклади Тошкент бағрига,
Қуйилди кўксимга навою суруд.

Не бир замон кечди шундан буёғи,
Макру нағмалари бўлган йўқ унут.

Не бахт, ўзбекнинг ҳам келди ҳамали,
Ортда қолди буткул аямажуз, ҳут.

Аммо «Митти юлдуз» юксакда ҳамон,
Ҳамон юракларга улашади қут:

Ўзбекнинг томири ер юрагида,
Ҳаёли етти қат осмонда масъуд.

Бол келса элингга тухфалар айла,
Ғам келса қолдирма, сўнгигача ют.

Устоз эл ичида азиздир бу ҳол,
Мен ўн йил берида турибман бойқут.

Юлдуз-ку абадий порлаб қолажак,
Нур тушган кўнгил ҳам бўлмагай унут!

2001

ГУЛҲАН

Гуруллайди гулхан — оташ ўрдаси,
Забтидан сесканар одамнинг эти.
Кўкка ҳамла қилар олов ўртаси,
Четидан огоҳ бўл, куйдирар чети.

КЕТМОНЧИ ДҮСТ

Билишимча, белкуракни кўрмайсан хуш,
Аррани ҳам. Билганингдан, майли, қолма.
Не бўлса ҳам, эҳтиёт бўл, кетмончи дўст,
Қизиқ усти ўз оёғинг чопиб олма!

ҚОРА ТОШ

Кимнинг баланд тоғларга
Бир қур келмас чиққиси.
Гараша тепасида
Бобомўла чўққиси.

Бошида булут тўзир,
Ажиб виқор, ҳашамат.
Ёшлик ғайрати қўзиб,
Чўққига тирмашаман.

Сайхонда Гарашасой
Оқиб ётар буралиб.
Икки чети узумзор,
Тош иморат, қўрали.

Ногоҳ тойиб, оёғим
Остидан кўчар бир тош.
Фарёд солиб, боёқиш,
Жарликка учар бир тош.

Эй қора тош, қора тош,
Тилинг борми сенинг ҳам?
Оғритдимми дилингни
Мен бебош, ғофил одам?

Қўшилиб нола қилган
Тошлар дўстинг эдими?
Наъматак чўзиб қўлин,
Ушлаб қолай дедими?

Эй, қадрдон тоғимнинг
Миттигина бўлаги,
Тош бўлиб шунча бўлсанг,
Мен ҳам бир тош бўлайин.

Ўраниб қор кўрпага,
Қиш уйқусига қонай.
Кўнғироқ чалса ёмғир
Гул кўтариб уйғонай!

2001

ЧЎЛПОН ЁДИ

Шодлик ўз йўлига, тек турмас шайин,
Бу дунёда асли ҳаммага қийин.
Шоир бўлса чиндан элнинг кўкайи,
Шоирга осондир ўлгандан кейин.

ОНАИЗОР

Онаизор юзга кириб кўз юмди,
Кўкни тутди фарзандларин ноласи.
Эрта ташлаб кетдингиз деб бўзларди
Оппоқ сочли саксон ёшли боласи!

УМР ФАСЛИ

Ёшлик бошқа экан, йигитлик бошқа,
Энди тор кўринар аввал кенг йўлак.
Яшардим ўз кайфим зайлида, энди
Дардим кўн ўзимнинг дардимдан бўлак.

ОНАЖОН

Онам Салоят Шукур қизи хотирасига

Кузги алвон боғлар каби
бағрим қон,
Яна сизни йўқлаб келдим,
онажон.

Нетай ўксик кўнглим яна
бузилди,
Юрагимдан иссиқ ёшлар
узилди.

Энди билдим, сизсиз бағрим
яримдир.
Онасизлар бу дунёда
ғарибдир.

Сиз-ку саксон беш баҳорга
етдингиз,
Фарзандларнинг бахтин кўриб
кетдингиз.

Шунча бўлиб менинг дардим
зиёда,
Ёш етимлар нетар экан
дунёда?

Қодир Аллоҳ! Оналарга
тўзим бер,
Бахтин бутун, ёшнинг тўқсон,
юзин бер.

Соғ-саломат кимнинг бошда
онаси,
Онализнинг ҳолин сезмас
танаси.

Онаси бор билмас асло,
ҳар ишда
Дуо қилиб турар бир пок
фаришта.

Оналининг бир гули минг
товланар,
Онализнинг боғига қуш
ёвланар.

Оналининг дўппи тушар
бошидан,
Онализнинг тошлар чиқар
ошидан.

Хонадоннинг шамчироғи
онадир,
Онализ уй зулмат қучган
хонадир.

* * *

Гавҳар бериб онам каби
боққан тут,
Ёнингдаман. Ёдингдами
ҳар мавруд

Иккингииз тенг йўлим пойлар
эдингиз,
Қучоқ очиб кутиб олар
эдингиз.

То эр етиб қуйилгунча
босилиб,

Уйнар эдим шохларингга
осилиб.

Миниб олиб баланд айри
шохингга,
«Алпомиш»ни ўқир эдим
гоҳида.

Оппоқ меванг, онам ёпган
ширмой нон
Лаззатини унутмасман
ҳеч қачон.

Бугун сени ёлғиз кўриб
она тут,
Қайрилди ўқ еган қушдек
қанотим.

Сарғайтибди сочларингни
ғам юки,
Ажин босган юзларингда
нам юки.

Бош устимдан кўз ёшларинг
тўкма, бас,
Кел, бағримга босай сени
бир нафас.

Остонангдан узилмасин
қадамим,
Онам бўлиб чорлаб тургил
қадалиб.

* * *

Не қиларим била олмай
энтикиб,
Гарашанинг тош йўлида
тентидим.

Йўл дедики: «Юрган етар
тилакка,
Энди кўнгил қўйма мендан
булакка.

Боқ, бағримда онажонинг
изи бор,
Ҳар изнинг ўз тарихи, ўз
сўзи бор.

Сут кўтариб ўтганлари
ёдимда,
Сув кўтариб ўтганлари
ёдимда.

Бир гал мушфиқ юрагини
ҳовучлаб,
Шошиб ўтди сени маҳкам
опичлаб.

Ҳароратинг куйдирарди
танини,
Бу сен ўша гўдак эдинг,
танидим.

Ўтди бари, дея фақат
ғам ютма,
Ҳар гардимда онанг ёди,
унутма!».

* * *

Шовуллаган Гарашасой
бўйида,
Ўтирардим буюк армон
уйида.

Сувдан садо келди: «Мени
тўйиб ич,
Ёшликдаги каби бошинг
қўйиб ич.

Кўлларини ўпиб-ўпиб
оққанман,
Онанг билан бирга сени
боққанман.

Олис кетсанг, юрак-бағри
сўкилиб,
Утирарди менга ўйчан
тикилиб.

Бағримга боқ, очиб кўнгил
кўзини,
Кўражаксан онажонинг
ўзини».

Гарашасой, Гарашасой,
сой онам,
Сени энди танидим-а,
вой онам...

* * *

Кузги алвон боғлар каби
бағрим қон,
Яна сизни йўқлаб келдим,
онажон.

Нетай ўксик кўнглим яна
бузилди,
Юрагимдан иссиқ ёшлар
узилди.

Этагимдан тортди шамол:
«Йиғлама,
Йиғлаб яра бағрим яна
тиғлама.

Фарзанд учун азал қисмат
шу ўзи,

Она ўлмай очилмайди
қалб кузи.

Самоларда саслар кезар
илоҳий,
Она ўлмай, кардир фарзанд
қулоғи.

Тингла мени руҳинг бедор
палласи,
Эшитилар онажонинг
алласи:

«Тош уйқуда ётур онанг,
йўқлама,
Сен ухлама, алла болам,
ухлама.

Руҳин ғафлат босса одам
чалажон,
Сен ухлама, алла болам,
болажон!».

* * *

Она дедим, тоғлар садо
бердилар,
Она дедим, боғлар садо
бердилар.

Райҳон деди: «Ғам-ғуссани
қўй нари,
Менда қолди онангнинг хуш
бўйлари».

Қуёш деди: «Чўзиб илиқ
кафтини,
Менга берди онанг юрак
тафтини».

Тупроқ айтди: «Ҳар қадаминг
уйлаб бос,
Онани менинг бағримдадир
умрбод!».

2002

БЕДИЛОНА

Баҳодиржонга

Ҳавойи сўз эмас сукут, андиша,
Тойса тилдан тояр одам ҳамиша.
Бўшатиб бир четга отмас эдилар,
Оғзини очмаса май тўла шиша!

ҲАЖ ИБОДАТИ

Туркийдурсан, форсийдурсан ё ҳабаш,
Ибодатдан дилда ўзга йўқ ҳавас.
Либосингни бир кийимдан қилурлар,
Ҳақ каломин билурингдан билурлар.

МАШРАБ

Шодлиги офтобча, дарди тунча чўнг,
Дунё тилсимотдир, тўла асрорга.
Мингта дордан қочган шуародан сўнг
Машрабдек бир шоир тик борар дорга!

ИЗЛАР

Икки чети ораста,
Ёлғизоёқ чамбил йўл.
Кетиб бораман аста,
Ҳар ёнда гиёҳлар мўл.

Куриб қорайган янтоқ,
Чўкир шувоқ, кўк барра.
Узоқда кўнгура тоғ
Осмонга тортар арра.

Шу биргина сўқмоқда
От изи, қулон изи,
Эшак изи, ит изи,
Қуш изи, илон изи.

Шу биргина сўқмоқда
Дон изи, буғдой изи.
Юзиб ўтар оҳиста
Қуёш изи, ой изи.

Балки бунда бир чоқлар
Озод қўйиб чавкарин,
Елиб ўтган қуюндай
Амир Темур навқари.

Балки... Машраб сўзона
Наволар қилиб ўтган.
Йўл тушганча узала
Оёқларини ўпган.

Шу йўлда бобом изи,
Отам излари пойдор.

Қор ұтган, ёмғир ұтган,
Шамол ұтган неча бор.

Шу сўқмоқда менинг ҳам
Изим қолар экилиб.
Бугдой донаси каби
Сўзим қолар тўкилиб.

...Қай бир замон бегона
Йўловчи қўйса қадам,
Маъюс бир соғинч ила
Эслармикан мени ҳам!

2002

ОВЧИ

Оҳу қочиб борар кўзи тўла ғам,
Овчи қувиб борар изидан хуррам.
Билмаски, қувгани сайин қанча тез,
Тақдир қувиб борар унинг ўзин ҳам.

ОЗОДЛИК

Жаноб мантиқ! Сизга минг қуллуқ,
Озодлик бор ёки бор қуллик.
Қолган бари қуруқ сафсата,
Қолган бари нархи бир пуллик!

ҲАҚИҚАТ

«Ҳақиқат эгилар, синмас». Қай замон
Қай бир зот шундай деб айтгани аён.
Мен дейман: «Синган соз эгилмай туриб,
Ҳар маврид эгилмоқ сингандан ёмон!».

* * *

Балки бунинг барига сабаб
Телба кўнгил шавқ-шарораси.
Кўзларимга кўринмас, ажаб,
Ўн тўққиз йил умр ораси.

Бунга сира ишонмас одам,
Ишонса ҳам тушунмас, тайин.
Ёшлик сари ўн тўққиз қадам,
Мисоли бир қадамдир ҳар йил.

Ортга қараб илгари юриш...
Бунга фақат муҳаббат қодир.
Эҳтимолки минг бир қисматда
Битта шундай бўлажак содир.

Улғайиш — бу табиий бир ҳол,
Лек табиий ёшариш қийин, —
Ўн тўққиз йил ўтгандан аввал,
Ўн тўққиз йил ўтгандан кейин.

Чаппа оқиб бораётирман
Беихтиёр Сангзор сингари.
Мени қўйиб юбормас бу дард,
Энди сенинг қўлингда бари.

Унут мени, айрилиққа кўн,
Ҳижрон — умид, дийдор — изтироб.
Мени мендан ичкарида кўм,
Мени мендан ташқарида топ.

2006

УМР ЙЎЛДОШИМГА

Эй умрим ҳамдами, ҳабибам Иқбол,
Мен бир сўз айтайин, кел, сен қулоқ сол.

Бугун бошимизда улуғлик ранги —
Мен учун қалпоғу сен учун рўмол.

Эҳ-ҳе, ўттиз беш йил бўлибди, мана,
Таққанига никоҳ узугин висол.

У пайтлар мен ўзни бургут чоғлардим,
Сен ҳуркиб қочардинг бамисли ғизол.

Кечди ёшлигимиз тоғу тош, қирда,
Бир сойдан сув ичдик, бир булутдан бол.

Кейин бирга кетдик тақдир йўлидан,
Тошкент умримизда кўрсатди жамол.

Отадан мардлигу онадан шафқат,
Кўнгилда бир олам орзу ва хаёл

На бошда бошпана, на ҳамёнда кўр,
Бир жомадон китоб ва бир сандиқ мол.

Гоҳ қолдик жалада, гоҳи аёзда,
Гоҳо ялаб ўтди изғирин шамол.

Баъзан таомимиз бўлди бор-йўғи
Нонуштага ғазал, тушликка мақол.

Тунлари тузардик шеърят базмин,
Сен бир маликаю мен гўё қирол.

Китоблардан чиқиб келарди не-не
Акобир сиймолар авлиё мисол.

Сўздан ўтин қалаб исинар эдик,
Сўз миниб дунёни кезар эдик лол.

Кийсак китоб бўлди энг тоза либос,
Ёпинсак кўрпаю ёнбошласак шол.

Кулганлар қанчаю кесатган қанча,
Тортган қанча бўлди ўртага девор.

Бу ҳол ўртар эди иккимизни ҳам,
Туғриси, баъзида келарди малол.

Чақмоқ чақар эди кутилмаганда,
Ёмғир ҳам шигалаб қоларди бир ҳол.

Аммо шеър асради, асради китоб,
Яссавий, Навоий асради алҳол.

Неча кечиб ўтдик лойқа сувларни
Фақат сақлай билдик кўнгилни зилол.

Балки бу Аллоҳнинг синови эди,
Охир ўзи мадад бўлди Зулжалол.

Сирилди миллатнинг кўзидан парда,
Бизга ҳам қучоғин очди истиқлол.

Мос келди меҳнату умид, мартаба,
Рост келди: «Ҳар эзгу ниятга камол».

Улғайиб ҳосилга кирди, минг шукр,
Иккимиз қадаган беш нафар ниҳол.

Ҳавас қилган қанча, алқаган қанча,
Тўрт муччамиз соғу ризқимиз ҳалол.

Борини сўзладим. Демагил фақат
Андишани билмас бу навқирон чол.

Ростини айтмоқдан муддао шуки,
Барибир оила устуни — аёл.

Шўрни мендан кўпроқ, болни кам тотдинг,
Мендан кейин келдинг, мендан кейин қол!

2006

КУЙҒАН КҮНГИЛ

Ҳажрингда кўзим тўкмаса гар ёш,
Ишқимни, эй ёр, чиқарма йўққа.
Биқирлаб тошар қайнаган қумғон,
Куйган идишдан дуд чиқар кўкка.

ЭЛ ҲИКМАТИ

Эл кезиб топганим бу, элимга хос,
Бир ипга маржон каби тиздим, холос:
Отлиқ билан чопишар от кўрмаган,
Ёвуқ билан ёвлашар ёт кўрмаган.

ТУЮҚ

Ҳикмату ирфонга кимки тоби йўқ,
Қуш бўлиб қаноти йўқ, китоби йўқ.
Илму одобсиз кишининг ҳар қачон
Ҳолати андоқки, у кит оби йўқ!

ПУШКИН

Севги, ҳасрат куйчиси,
Асов даҳо, жушқин руҳ
Чалиб ўтди янгроқ соз,
Мангу шараф топди Рус.

У маккор замон эди,
Ҳар ёнда найранг, ўйин.
Муҳаббат лирасини
Синдирди қора қуюн.

Танҳо эди. Тугилмас
Энди, Пушкин бошқа йўқ.
Аммо кезиб юрибди
Шоирга отилган ўқ!

2006

НИҚОБЛИ ДУНЁ

Манфаат дунёни бошқарар буткул,
Илкида ахборот — дудама қилич.
Дўст киму душман ким англамоқ мушкул,
Мард киму номард ким осонмас билиш.

Шоқол шерлик қилар жойига қўйиб,
Айиқ ниқобида тулки, вожаб.
Парранда тумови ниқобин кийиб,
Эски ўроғини сермайди ажал.

Ростнинг шляпасин қўндириб бошга
Ёлғон ўз атрофин сир билан ўрар.
Нияти бошқаю амали бошқа,
Ҳаёт томиридан шарбатин сўрар.

Ҳатто ҳақиқатнинг юзида ниқоб,
Дўстлар ҳам туришар ниқоб остида.
Душманку ким душман билолмай хуноб,
Дўст, эвоҳ, душман деб дўстнинг қасдида.

Кушлар ҳам адашган маконларидан,
Ақлга бўйсунмас осмон қайнаши.
Булбул чаҳ-чаҳ урган боғимда бирдан
Чуғурлаб қолади афгон майнаси.

Эй ошиқ, фарёдлар чекасан нукул,
Ўтларга урасан жонингни қийнаб.
Эҳтимол, хаёлинг ром айлаган ул
Тортилган ажину силикон сийна.

Мен-ку муҳтож нонин қилмадим туя,
Ноҳақ қонатмадим биров бурнини.
Сезаман, мени ҳам кузатиб турар
Маккор кимсаларнинг ғараз дурбини.

Соҳибқирон демиш, ки улкан мерос
Улкан муҳолифлик туғдирар аниқ.
Эй сиз, от ўйнатиб турибсиз, бу рост,
Бобонгизнинг пойдор тузуги қани?

Билингки, булутлар тортса ҳам ниқоб
Барибир жамолин кўрсатур қуёш.
Ҳақиқат, севинсам чақна кўзимда,
Йиғласам қуйилгил кўзим тўла ёш!

Йўлимдан қайтмайман, кўриб турибман
Оздирганлар ўзи бўлдилар куқун.
Хур чечаклар унди устихонидан
Аҳдида мустаҳкам зотларнинг бу кун.

Улар мазорини қиламан обод,
Гирдида тиклайман шовуллаган боғ.
Фалакка Улуғбек таққан юлдуздан
Бобом кулбасига ёқаман чироқ.

Яланг яктар кияр ўзбегим билиб,
Очиқ кўкрагида нишони — имон.
Юракни қуёшдай яланғоч қилиб,
Номимни қуёшга ўяман, ишон!

2007

ФУТБОЛ ВА ҲАЁТ

Миржалол Қосимовга

Ҳаёт майдонида омад олтин тўп,
Одил ҳакам ўзи Яратган эгам.
Ҳаётда ҳам, иним, ўйинчилар кўп,
Ҳаётда ҳам элнинг Миржалоли кам.

Бир майдон ичида каттаю кичик,
Бир майдон ичида мард ила маккор.
Ҳалол беллашувга етмаса кучи,
Пайт пойлаб оёқдан чалувчилар бор.

Эҳ, қоним гупуриб кетади баъзан,
Фирром кимсаларга тобим йўқ сира.
Юзма-юз келсайди, шартта ўша дам
Калла қўяр эдим Зиданчасига.

Футбол ҳам уйғотар йигитлик орин,
Ор ва улус шаъни уйғун, ҳамоҳанг.
Ғолиб келди мудом аҳли сардорин
Атрофида бўлса битта жамоа!

2007

ПИШИҚЧИЛИК

Бир чоғлар ниҳол каби
Кўкда эди нигоҳим.
Ерга эгилиб турар
Энди мевали шохим.

Ёшликда гўзал онлар
Олдиндалиги бор гап.
Мени илк ҳаяжонлар
Орқага кетар бошлаб.

Ишқ йўлида бўлгани
Тўғри эрур хато ҳам.
Болаликда бол каби
Тотли экан ҳатто ғам.

Отам-онам дер эдим.
Ўйлар эдим бир қизни.
Энди болам-чақам деб
Ўтга ураман ўзни.

Минг орзу ҳавас ила
Кечар эди ҳар они,
Энди бағримни тилар
Ўтган умр армони.

Нордон эдик, гўр эдик,
Пула эдик, пуч эдик.
Ҳақ йўлидан адашиб,
Ҳақ йўлига дуч келдик.

Орқада фоний умр,
Олдинда бақога йўл.

Эгам, ўзингга шукр,
Караминг бунчалар мўл.

Буёғи... пишиқчилик,
Пишган кетар, хом қолар.
Бир ташна лабга интиқ,
Жамшид кетар, жом қолар.

Эзгу савоб ишлардан
Давраларда кетса гап,
Бир сўз биров дермикан
Менинг ҳам номим атаб.

Она-Ватан боғида
Хур бўла топдим шараф.
Янтоғи, шувогича
Борми мендан элга наф?

... Бир чоғлар ниҳол каби
Кўкда эди нигоҳим.
Ерга эгилиб турар
Энди мевали шохим.

2007

АЗИЗАМ

Қўшиқ

Азизам,
Сен менинг
Тақдир қилмаган тақдирим,
Сен менинг
Сир ичида сир тутган сирим,
Азизам.

Азизам,
Мени ҳеч ким сенчалик
Яхши кўрмаган бунча.
Сени ҳеч ким менчалик
Севмас ўла-ўлгунча,
Азизам.

Азизам,
Сен кўксимда «ку-ку»лаб
Турган бедор қумрисан.
Умримнинг муҳаббати,
Муҳаббатим умрисан,
Азизам!

2007

ЭРКАКЛАР ВА АЁЛЛАР

Ҳазил

1

Шаҳарга бу хос эмас, бироқ
Қишлоқларда одатий бир ҳол.
Эркак уч-тўрт қадам олдинроқ,
Орқароқда юради аёл.

Эркакларга бу жуда ёқиб,
Биз зўр-да, деб кўкракка урар:
«Йўталсак, бас, хотин боёқиш
Изимизда пилдираб юрар».

Аёллар дер: «Бизда эр эрки,
Эр эмас, биз ғолиб юрамиз.
Бир им қоқиб ҳар қандай эрни
Олдимизга солиб юрамиз!».

2

Шукру салом минг бир ҳазор,
Минг бир ҳазор ҳамду сано.
Одам зотин парвардигор
Обу гилдан этмиш бино.

Сувга ўхшар эркак зоти,
Юз феъли ҳўб, бири ёмон.
Қия жойга дуч келса, бас,
Оқиб кетар ўша томон.

Аёл зоти ўхшар гилга,
Юз феъли ҳўб, бири қизиқ.
Қанча қорсанг зуваласин
Шунча яна бўлар пишиқ.

Шукру салом минг бир ҳазор,
Минг бир ҳазор ҳамду сано.
Аёл зотин парвардигор
Обу гилдан этмиш бино.

3

Ўйлашимча, боболаримиз
Бўлган хийла содда ва буюк.
Ўша даҳо меваси шаксиз:
«Аёл макри қирқ туяга юк».

Ечилмайди ҳамон бу тутун,
Туша олмас ҳеч ким орага.
Аёл макри юк бўлар бугун
Қирқ туяю эр бечорага.

Аслида-ку, бундай содда феъл
Бизга Одам Атодан мерос.
Момо Ҳаво «Ўзинг бери кел!»,
Деса чопиб боргани ҳақ рост.

Аёл меҳри, ў, тенгсиз жоду,
Макридан зўр эрур минг чандон.
Чин истаса, бир боқишда у
Қирқ кофирни айлар мусулмон!

2007

ЧОШТЕПАДА ЁЗ

Йўлим тушиб, ёз чоғи
Чоштепада тўхтадим.
Осмон сариқ, ер сариқ,
Сап-сариқ қиру адир.

Салқин жой қидириб сув
Қочмиш қудуқ тубига.
Ҳар ерда тўп-тўп сурув,
Чашма кирар тушига.

Эсади илиқ-илиқ
Ялқов шаббода овуш.
Тумшуғин чўмич қилиб
Ҳансираб нур ичар қуш.

Лойсувоқ иморатлар
Боғ ичига бош суқиб
Сокин соялаб ётар,
Сукутга чўмган сукут.

Кўланка қуюқ, қалин
Бахмал кўрпача монанд.
Соясиңинг сояси
Каби туссиз дов-дарахт.

Зардоли танасида
Мудраб ётган ўт-оташ
Шохларда ёнар сачраб,
Бамисли каҳрабо тош.

Ишком ости супада
Кўзга чалинар хиёл,
Кўкрак тутиб, бешикка
Суянган сўлим аёл.

Бари юракка яқин,
Келмас одам кеткиси.
Нур қанотида оқиб,
Маст қилар шувоқ иси.

...Бўлиқ тупроқ этигим,
Қуёш — қалпоғим менинг.
Ўтиб кетар ёнимдан
Болалик чоғим менинг!

2007

МУЪЖИЗА

Магар эчки одам бўлибди десанг,
Эшитган оғзингга уради: «Пуч гап!».
Лекин, таассуфки, ҳаётда баъзан
Одамнинг эчкиси туради учраб...

ЭЙ ИНСОН

Ёяр оппоқ пойандоз осмон,
Бошингга ер тутар соябон.
Сен ҳам ерни кутар бошингга,
Осмонингга сажда қил, инсон!

ФАРЗАНД ҚИСМАТИ

Одатингдан айланай, элим,
Одатингга жонлар садақа.
Сен каби бир отажон эл йўқ,
Онажон эл йўқдир сендақа.

Дастурхонда отадан аввал
Таомга қўл урилмас зинҳор.
Чиқма асло ота ўтирган
Том устига, деган гаплар бор.

Она кўнглин ола билсанг гар,
Эта олсанг истагин вожиб,
Борганинг шу Маккага дерлар,
Бўлганинг шу дейдилар ҳожи.

Ота-она давра қурган жой
Фарзанд учун қиблагоҳ, шараф.
Узатмаслар қиблага оёқ,
Сажда қилур қиблага қараб.

Ўзбек ўғли унутмас буни,
Болаликдан дилга жо қилар.
Шу икки зот оёқ остини
Иззат уйин тўри деб билар.

Ҳатто куни битса вақт етиб,
Русумини қўйиб жойига
Маҳалла-қўй қўярлар элтиб
Ота-она қабри пойига.

2007

СЎЗ ЖАМОЛИ

Бил, ҳам аввал сўзу ҳам охир сўз.

Алишер Навоий

Эл ичра номи баланд,
Ҳар ишда фазли аён
Яшар эди донишманд —
Тоза тийнат, покдомон.

Кимдир «Олам иборат,
Деса, молекуладан»,
«Йўқ, сўздан бу иморат»,
Дерди сирли куларкан.

Сўз унинг кўз ўнгида
Оқар эди чулдираб.
Гоҳ қоронғу осмонда
Чақнар эди гулдираб.

Бу дунёни ёритиб
Турган ҳам сўз, дерди у.
Инсон дардин аритиб
Турган ҳам сўз, дерди у.

Сўз айниса, диёнат
Ўлгани шу, дер эди.
Сўз қайнаса, қиёмат
Бўлгани шу, дер эди.

Неки яралмиш бари
Сўзнинг жисму танидир.
Сўз — чиғаноқ гавҳари,
Кўнгил сўз ватанидир.

Бир сўз бор сўз аввали,
Жой олган дил тўридан.
Қолган барча сўз асли
Ўша сўздан ўриган.

Юрса ҳам, ўтирса ҳам
Фақат ўша ўйида,
Яшар эди донишманд
Шу танҳо сўз кўйида.

Жон каби эди азиз
Ўша сўзнинг дийдори.
Охир йиқилди ҳолсиз,
Кетди тандан мадори.

Ўнгимиди, туши ё
Билмас, — ҳарчанд уринди, —
Сўз жамоли кўзига
Элас-элас кўринди.

Қувончидан кўксини
Ўртаб кетди ҳаяжон.
Чорлади шогирдларин
Ҳузурига ўша он.

Дупир-дупир жон қуши
Депсиди қанот қоқиб.
Бошидан учиб ҳуши
Тилдан қолди, боёқиш.

Ёш айланди кўзида
Севинч ёши, ғам ёши.
Ўқрар эди донишманд
Ўпкаси тўлиб-тошиб.

Сўзга қовушмай лаби
Ғўлдиради, сўнг сўлгин
«Ана у!» деган каби
Осмонга чўзди қўлин.

...Устознинг очик кўзин
Шогирд аста ёпаркан,
Аҳд қилди: «Ўша сўзни
Бир кун сўзсиз топаман!».

2007

ТУН ВА ҚУЁШ

Юлдузларни дондек териб,
Ой булогин ичиб кетди —
Қора товук тилло тухум
Қўйдию сўнг учиб кетди.

ДЎСТ БОЗОРИ

Дўст бизни сотибди, йўқдир зоримиз,
Дилдан кўтарилди гард-ғуборимиз.
Қанча мол бозорда ўтмайин ётар,
Минг шукр, бор экан харидоримиз.

АТИРГУЛ СОЯСИДА

Булбул сайрайди хушхон атиргул соясида,
Чин ошиқ топар макон атиргул соясида.
Атиргул ифориға арзимас дунё моли,
Мени ҳам эт имтиҳон атиргул соясида.

МУҲАББАТ МАТЕМАТИКАСИ

Ҳаёт қонунига келавермас мос,
Муҳаббат йўриғи ўзгача буткул.
Бирни бирга қўшсак икки бўлар, рост,
Дилни дилга қўшсак бўлар бир бутун.

Ёш бола ҳам билар нима қолмоғин,
Дейлик, бирдан бирни айирган чоғда.
Кўнгилдан кўнгилни айириш оғир,
Нол нима деган гап, ғам қолар тоғдай.

Олтин қоидага кўзгу тушунча:
Бирни бирга бўлсак яна бир қолар.
Дилни дилга бўлсак кўпаяр шунча
Ҳар қайси кўнгилда битта сир қолар.

Кўпайтувчилар жой алмашган билан
Кўпайтма ўзгармас. Аксиома бу.
Икки ошиқ юрак боғланса дилдан
Бу ҳам чин ҳақиқат, ишқ дегани шу.

Туманли, қуёшли умр фаслида
Инсонга қўш қанот ақл ва сезги.
Ҳаёт формуласи шудир аслида:
 $X + Y = \text{СЕВГИ!}$

2008

ИШҚ ОЯТИ

Боғ йўлида ётган бир варақ қоғоз
Эътиборим тортар, қўлга оламан.
Бир бетда бор-йўғи тўртта сўз, холос:
«Севганман, севаман, севиб қоламан».

Ёзганми айтишга тополмай журъат,
Ким у куйган кўнгил. Уйга толаман.
Етиб бордимикан эгасига хат:
«Севганман, севаман, севиб қоламан».

Боғ ҳайрат ичида тебратар бошин,
Шамол тегажоқлик қилиб боладай
Хатни олиб қочар ва ўқир шошиб:
«Севганман, севаман, севиб қоламан».

Қушлар ҳам басма-бас чуғурлар жўшиб,
Мен энди уларнинг тилин биламан.
Ҳамиша айтилар фақат бир қўшиқ:
«Севганман, севаман, севиб қоламан».

Меним-да ишим бир шу қушлар ила,
Дилда такрор айтиб сабоқ оламан:
«Эй ёр, эшит сўзим, келдим айтгали,
Севганман, севаман, севиб қоламан!».

2008

ИБОДАТ

Сен қайда эдингу мен эдим қайда,
Бунча кеч, бунча кеч келдим сенга дуч.
Кўзларинг кўраман ҳар қайси жойда,
Сўзларинг тинглайман, қолган бари пуч.

Фақат сен туфайли, бир сен туфайли
Гўзал туйилади ҳаёт ғамзаси.
Розиман ёдимдан ўчса ҳам, майли,
Бир сенинг исмингдан бошқа ҳаммаси.

Тамшансам асалдек тилим куйдирар,
Болдан ҳам шириндир исмингнинг тоти.
Бу не ишқ? Суйганим сари суйдирар,
Бу не дард? Ўйнатар жонимни отиб.

Кўнглим куйиб кўнгил берганим аён,
Эл ичра овоза бўлайин бўлсам.
Бошим остонангга қўйиб берай жон,
Исмингни қучоқлаб ўлайин ўлсам!

2008

ЗИЁРАТ

Ишқинг мен учун қибла,
Жон томирига туташ.
Шу йўлдан айро қилма.

Юзинг мен учун каъба,
Бош қўйиб ўпиб, тавоф
Этгим келар ҳар дафъа.

Қора тош каби қора
Сочларинг тийра қалбим
Нурга қўмиб юборар.

Дудогинг — оби зам-зам,
Камайиб қоларми, айт,
Бир яна тўйиб ичсам?

Кўксингда Марва, Сафо,
Кўзларим етти эмас,
Етмиш бор саъйга ризо.

Афу эт, ҳаддан ошдим,
Мундин сўнг тиф қошида
Нечук эгмайин бошим?

2011

НАВОИЙ ВА БОБУР

Она тили ори, гурури
Асрлардан садо беради.
Навоийдан сўз айта туриб,
Тилга Бобур келаверади.

Олти кунда яралмиш олам
Ва одам ҳам. Шукрона айта
Биз февралнинг олти кунда
Туғиламиз ҳар йили қайта.

Ҳали борлиқ қиш уйқусида,
Ҳали кўзин очмайин бодом, —
Туркий замин кенгликларида
Чапараста гуллайди одам.

Сен, эй кўнгил, гар тиларсан хўб,
Сўз сеҳридан умрингга нажот, —
Мир Алишер этагини ўп,
Бобур Мирзо эшигида ёт...

Она тили ори, гурури
Асрлардан садо беради.
Навоийдан сўз айта туриб
Дилга Бобур келаверади!

2011

ТҮРТЛИКЛАР

СИР

Ҳикмат айтиб сирли оламдан
Тўқилса ҳам минг сир қаламдан,
Тилло каби ерга кўмилиб,
Бир уюм сир қолар одамдан...

МАРД АЪМОЛИ

Хавф келса майдонни мард
Ҳаммадан сўнг этар тарк.
Ки энг кейин тўқилар
Чинор учидаги барг.

БОҒ ИЧИДА

Бахмал кўрпасини ёпди ёз оқшом,
Олмазор боғ ичи қандай латиф, боқ.
Кел, юрагинг — коса, ишқингни эт шам,
Тилингни гулхандек гуриллатиб ёқ!

МУҲАББАТ

Ёр қалбида яшамаганда
Маст қилмасди муҳаббат атри. —
Ер қаърида яшамаганда
Олтиннинг ҳам бўлмасди қадри!

ИРСИАТ

Нечун гина қилай сендан, бадкирдор,
Ҳар не насл сулар. Қодирул халлоқ.
Момонгнинг момоси балки дилозор,
Бобонгнинг бобоси ўтгандир жаллод.

ДУР ҚАДРИ

Якка дур, ёлғиз дур — момо мероси
Ётарди қутида гард-ғубор босиб.
Неча дур бирлашиб таманно қилгач,
Ёр сулув бўйнига кўрди муносиб.

БОЗОР ҲАҚИҚАТИ

Нақадар рост дунё — бозор деганлари,
Бўш турмас ҳеч қатор-қатор расталари.
Шу бозорга солмиш ўзни аҳли жаҳон,
Ё сотилган ё сотилар бир кун бари!

МИЛЛИЙ БОҒ

Ким Миллий боғ ичра
 Қўйса гар қадам,
Юқсалур то ҳазрат
 Навоий қадар!

ҚАЛДИРҒОЧ ҚОШ

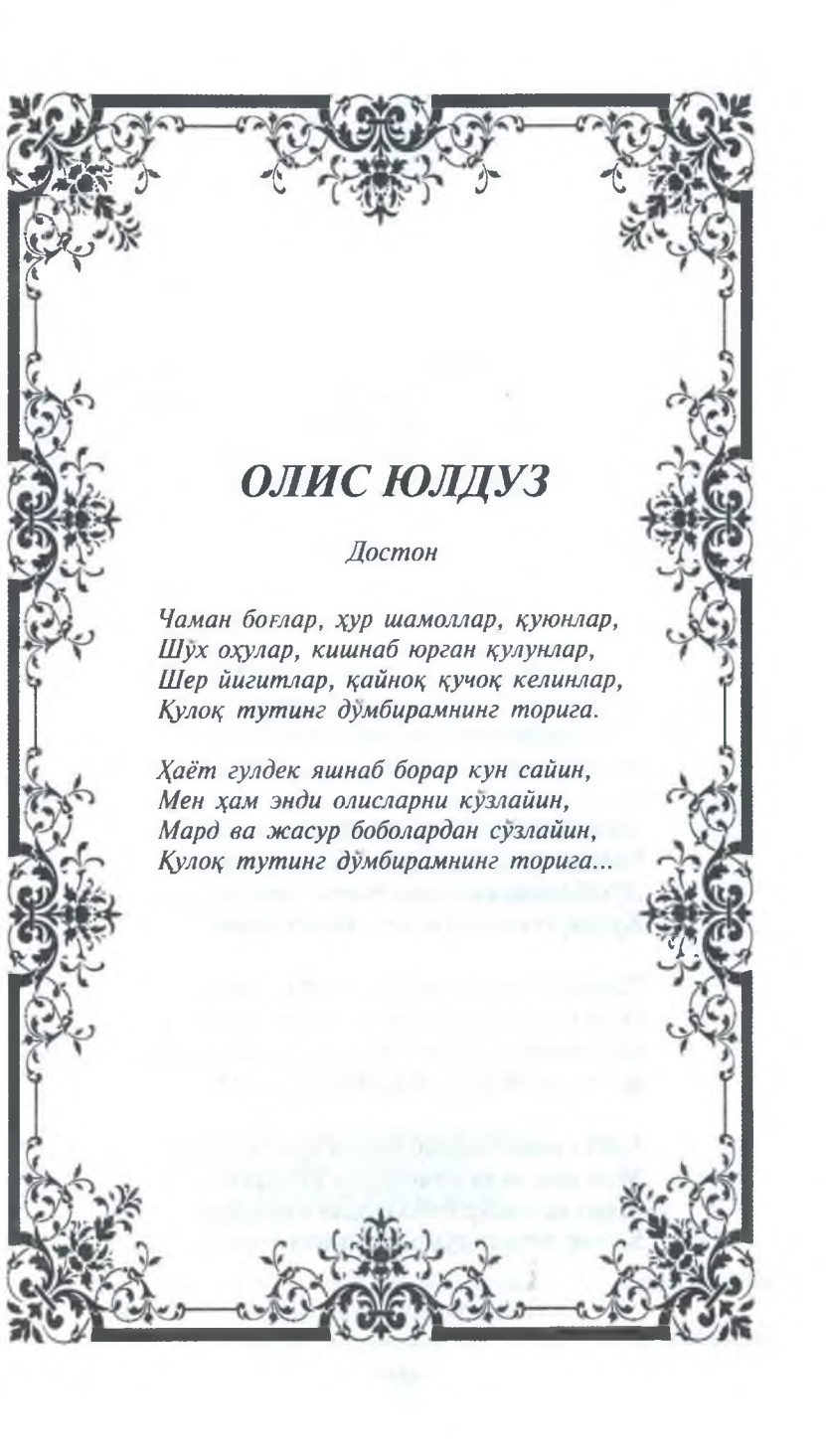
Бошима тушмиш бу савдо қошидан,
Айланурман ҳеч кетолмай қошидан.
Ўсмани қўймиш Яратганнинг ўзи,
Айланай ҳам ўзи, ҳам Наққошидан.

ЎЗБЕК ДЕСА...

Шундай севсин
 севса агар эр элини,
Ўзбек деса
 ийиб кетар ер елини!

ШОИРГА

Белни маҳкам боғла, боғлама тилни
Ва лекин унутма бир таомилни.
Оғзингдан киргани ўзингни боқар,
Оғзингдан чиққани боқади элни.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns surrounds the text.

ОЛИС ЮЛДУЗ

Достон

*Чаман боғлар, ҳур шамоллар, қуюнлар,
Шўх оҳулар, кишнаб юрган қулунлар,
Шер йигитлар, қайноқ қучоқ келинлар,
Қулоқ тутинг дўмбирамнинг торига.*

*Ҳаёт гулдек яшнаб борар кун сайин,
Мен ҳам энди олисларни кўзлайин,
Мард ва жасур боболардан сўзлайин,
Қулоқ тутинг дўмбирамнинг торига...*

*Митра экин, ер ва саҳроларнинг ҳомийси
сифатида бутун борлиққа ҳаётбахш
шарбат сочади, барча низолар — уруш,
тартибсизлик ва вайронагарчиликларга
қарши қудратли курашчи сифатида
у тинчлик жарчисидир!*

Гегель

I

Салом, сўзга, созга ташна яхшилар,
Қалби дарё, меҳри чашма яхшилар,
Яхшиликка мудом ошно яхшилар,
Қулоқ тутинг дўмбирамнинг ториға.

Эр йигитнинг қаноти бўз отдир, ҳей,
Чавандозга четда ётмоқ ётдир, ҳей,
Дўмбирамнинг тори таранг тортди, ҳей,
Қулоқ тутинг дўмбирамнинг ториға.

Чаман боғлар, ҳур шамоллар, қуюнлар,
Шўх оҳулар, кишнаб юрган қулунлар,
Шер йигитлар, қайноқ қучоқ келинлар,
Қулоқ тутинг дўмбирамнинг ториға.

Ҳаёт гулдек яшнаб борар кун сайин,
Мен ҳам энди олисларни кўзлайин,
Мард ва жасур боболардан сўзлайин,
Қулоқ тутинг дўмбирамнинг ториға.

III

Беномус Кир³ чакки қилди, ҳай аттанг,
Яна жангда қон тўкилди, ҳай аттанг,
Чўл гуллари бевақт сўлди, ҳай аттанг,
Сипарангиз от қўйди ёв устина.

III

Қамишзорга титроқ солди
мажруҳ шамол хониши,
Шувоқзорни тутиб кетди
аччиқ тер ва қон иси...
Луқиллаб дов ёлдор бўри
бугазорга бош урди,

³ К и р — аҳманийлар сулоласидан бўлган эрон шоҳи Кайхисрав.

Мурдаларни бисёр кўриб
танига қон югурди.
Оч кузғунлар жанг майдони
узра қанот қоқдилар,
Ясов тортган навкарларга
ғараз билан боқдилар...

IV

Чўзинчоқ юз, бургут кўз, найзадаст Сипарангиз,
Пошшо эмас, бахши эмас, сўзлай деса сўз танқис.

Бир қўлида от жилови, қиличи бир қўлида,
Адлқомат, кенг кўкракли йигитлар ўнг-сўлида,

Қашқир кўриб уймалашган сурув мисол аянчҳол
Бандиларга нигоҳ солар, бошини чулғар хаёл.

Чўзинчоқ юз, қирғий бурун, шерпайкар Сипарангиз,
«Қулоқ тутинг!», дея вазмин сўз айтар Сипарангиз:

Митра айтар инсон қонин
Бесабаб тўкар бўлсанг,
Қабринг ичра илонлар
Ин қураб бир кун ўлсанг.

Яна ул айтар, агар
Қўлингдан келса карам,
Ҳимматинг дариг тутма
Жонсарақ жондорга ҳам.

Озодлик бахш этдим сизга, шуни унутманг бироқ,
Ҳеч кимга тобун бўлмас, даҳлсиздир бу тупроқ.

* * *

Омон қолган боши учун кўкларга етиб боши,
Барваста бир эроний тиёлмай кўздан ёшин.

Таъзим билан сўз олди:
— Ахсамар менинг отим
Қаноти синган қушман,
Оғулидир ҳаётим.
Ёлғиз қолган онамни
Ўйлайман эртаю кеч.
Ўша кунги сўзлари
Ёдимдан чиқмайди ҳеч:

«Кайхисрав золим чиқди, амрин этиб бўлмас рад,
Гапларимни яхшилаб уқиб ол, болам, фақат.

Бегуноҳ гўдакларнинг қарғишига қолмагил,
Оналарнинг бошига зинҳор қилич солмагил.

Илоё омон қайтгил, сенсан суянган тоғим,
Сенсиз чироғим ўчар, сарғайиб сўлар боғим...»

Макру ҳийла эмас, йўқ,
Бу чин йигитлик сўзим.
Қилич сермадим фақат
Ўлмаслик учун ўзим.
Жўмардлик этмасанғиз
Мен буни айтмас эдим.
Эҳтимол онажоним
Ёнига қайтмас эдим.

Ахсамарнинг ҳасрати қалбларга титроқ солди,
Ундан сўнг чўққисоқол Навкарбоши сўз олди:

— Шаҳаншоҳнинг фармони
Навкарга ҳукми ҳақдир.
Ахсамар рост сўзлади
Барчамизда бир тақдир.
Вале ёш саркарданинг
Матонати беназир.
Ки жумла жаҳоннинг ул
Султони бўлса арзир.

Биз бунда базми жамшид
Бошлаган эдик, зеро
Арғувон оромижон
Май сероб, гушт ҳам сероб.
Меҳмонимиз бўлингиз,
Хизматда турайлик шай.
Базмимиз таронасин
Сўйласин елларга май.

Май бўлса оромижон, рад этар фақат нодон,
Дарё тошгандай гувлаб, йигитларга кирди жон.

Сипарангизга ҳам бу соз ва ажиб туйилди,
Косаларга пайдар-пай ўткир шароб қуйилди.

Қайлигин қучоғида шодумон куёв каби
Тўлди завқу сафога ҳорғин йигитлар қалби.

Қўшиқ бошлади чўпон, янграб кетди соғу сўл,
Жўр сурнай навосидан яйраб кетди Она чўл!

Ч ў п о н

Вужудимиз тупроқдан
Нурга йўғрилган.
Биз Митра фарзандлари
Ерда туғилган.

Й и г и т л а р

Биз Митра фарзандлари
Ерда туғилган.

Ч ў п о н

Митра дер: «Ҳақиқат — бу
Нурлар тошқини.
Саодат топар, ким у
Куёш ошиғи!»

Й и г и т л а р

Саодат топар, ким у
Куёш ошиғи!

Ч у п о н

Вужудимиз тупроқдан
Нурга йўғрилган.
Биз Митра фарзандлари
Ерда туғилган.

Й и г и т л а р

Биз Митра фарзандлари
Ерда туғилган.

V

Бобо куёш мағрибга мойил,
Ўт-ўланлар гимирлаб қолди.
Саксовуллар сояларини
Судраб пана томонга олди.
Келаверди май устига май
Бўш кўзалар думалайверди.
Навкарбоши эса пайдар-пай
Ерўчоққа ўт қалайверди...
Бир-бирига сўзлари манзур,
Бир-бирига феъллари марғуб,
Ўт ёқдилар гап қозонига
Тўда-тўда чериклар сархуш...
Кўкаламга узала тушиб,
Атан¹ ҳазин хаёлга толди.
Йўлларига кўз тикиб қолган
Зарина² ни ёдига олди:

¹ А т а н — Заринанинг укаси.

² З а р и н а — Сипарангизнинг қайлиғи.

«Жоним опам, жайрон кўзларинг
Хавотирли боқди ул замон.
Балки шубҳанг бор эди дилда
Қайтмоғимга саломат, омон.
Жоним опам, юртни ёв босса
Ҳўлу қуруқ баробар ёнар.
Сотқин фақат юртидан тонар,
Жоним опам, юртни ёв босса
Эсингдами, шикор чоғида
Айтган эдинг: «Одамзод ҳар вақт
Ўлим топар икки туйғудан —
Бири нафрат, бири муҳаббат.
Яна дединг, кечди дилимдан
Мангуликнинг мангу тадбири.
Икки туйғу асрар ўлимдан —
Нафрат бири, муҳаббат бири».
Лекин нафрат одам қалбини
Айлантирар бир куни тошга.
Севги. фақат сеvgи ҳақлидир
Қўл чўзмоққа нурга, қуёшга.
Кайхисравнинг қора боғида
Сувсиз гулдек сўнган муҳаббат.
Ахсамарни бахтга ёр этди
Онасига бўлган муҳаббат!

VI

Навкарбоши қамишпояни
Ерўчоққа ташламоқ бўлиб
Энгашидю қотди қоядек,
Кимдир сиқиб тутганди қўлин.
Деди: «Тамом, сезиб қолишди,
Уддасидан чиқа олмадим.
Энди бошим кўрмас болишни,
Ёт элларда қуртлар ўлигим.
Тўгри қилди аблаҳ Ахсамар,
Сақлаб қолди жонини омон.
Энди менга йўқдир марҳамат,
Энди менинг аҳволим ёмон».

Қўлга тушган ўғри мушукдек
Чўчиб тушди, боқди қайрилиб.
Қошлари қоп-қора зулукдек
Ўсмир йигит турарди кулиб.

А т а н

Сезишимча, урмадингиз лаб
Ўзингиз мадҳ этган шаробга.
Роҳатдан юз ўгириб наҳот
Ташна кўнгил фароғат топгай?
Туғилмаган чақалоқ учун
Бизнинг элда бичмайдилар тўн.
Қозони йўқ учоққа нечун
Олов ёқмоқ, қаламоқ ўтин?!

Н а в к а р б о ш и

Маъзур тутинг, мен бечорани,
Касалликдан чиқмайди бошим.
Одамлардек яйрасам қани,
Эртаю кеч ёвғондир ошим.
Неча йилки, бадкор ярақон
Зилол сувга оққан лойқадай
Томирларим этмишдир макон,
Ҳар лаҳзада маҳв этмоққа шай.
Шаробга лаб тегизмоқ эса
Лағча чўғни шамолга бермак.
Қайда базм бошланди деса,
Ахтараман овунчоқ, эрмак.
Бугун ғариб ёдимга тушди
Боболардан мерос бир удум:
«Олов ёқинг шодлик кунлари,
Кўк тоқига чирмашсин тутун.
Хабар топсин далалар, боғлар,
Хабар топсин элу юрт бутун.
Олов ёқинг шодумон чоғлар,
Кўк тоқига чирмашсин тутун».

А т а н

Боболарни унутган эллар
Дастаси йўқ ханжардир, зотан
На ҳимоя қилмоқни билар
Ва на ҳужум чоғи асқотар.
Яхшилиқ деб ёнган юракка
Меҳрим ортар дақиқа сайин.
Келинг, мен ҳам утин теришай,
Касалмандсиз, кўмак берайин.

VII

Келаверди май устига май
Бўш кўзалар думалайверди.
Навкарбоши эса пайдар-пай
Ерўчоққа ўт қалайверди...
Тиниқ фалак тубсиз тоқида
Кимдир кутган каби кўз тутиб,
Булут рангли арғумоғида
Тикка ўрлаб борарди тутун.
Базми жамшид авж олган сари
Сипарангиз кўнгли бўлиб ғаш,
Тандир мисол қизирди бағри,
Ёндирарди кўксини оташ.
Нимадир у, нимадир, ахир,
Юрагига солган галаён?
Ахсамарнинг ҳасрати балки,
Балки жангда оқизилган қон...
Оғироёқ эди Зарина
Ўтказарди тунларни уйғоқ.
Балки бу дам азиз жонига
Азоб берар ҳаётбахш тўлғоқ.
Балки шароб... тегажоқ қиздек
Ўйнашадур қўзғатиб жиғин.
Билса эди, кўнгли тўларди,
Ўйларини оларди йиғиб.
Билса эди, билса сезарди
Не ўй қийнар навкарбошини.

Сапча каби шартта узарди
Қилич солиб бадкор бошини.
Йўқ тушунмас, тушуна олмас
Туйғуларнинг тилига инсон.
У имконлар ахтараверар
Қарийверар ўздаги имкон.
Билса агар жафо ахтариб
Ким суарди ўзга юртга от.
Билса эди, билгани сари
Рангсиз бўлиб қоларди ҳаёт.
Йўқ, тушунмас, тушуна олмас
Туйғуларнинг тилига башар.
Нажот истаб яшайверар у,
Нажот унинг қалбида яшар.
...Ўчаётган уфққа боқиб,
Сипарангиз хаёлга толар.
Аччиқ шароб танига ёқиб,
Майкўзани қўлига олар...

VIII

Қора қўшин
Қумга тўшин
Бериб ётар сепилиб.

Бўз шодурвон —
Тахтиравон,
Шоҳ ўй суарар асабий:

«Навкарбоши
Ақли шошиб
Имонини ютдими?

Дорул бало
Жанг ичра ё
Ўлимга юз тутдими?

Наҳот макру
Ҳийла захри
Бу элга кор қилмагай?

Наҳот бу юрт
Фитна надур,
Иғво надур билмагай?

Қош қорайиб,
Чўл торайиб,
Ўлик еллар тирилди.

Наҳот ярим
Навкарларим
Битта қолмай қирилди?»

Шу пайт бирдан
Учди қирдан
«Ту-ту-у-н» деган қичқириқ.

Даст турди шоҳ,
Кўксин ногоҳ
Ялаб ўтди изғириқ...

IX

Қўл-оёғи кишанбанд, бошидан учиб ҳуши,
Сипарангиз англолмас, ўнгими бу ё туши?

Қора тунда ёбонда ёлғиз қолган кўринар,
Кўзлари ёниб изғир теграсида бўрилар.

Бўртар бўритомири устувор алаmidан,
Иягига қон сизар қони қочган лабидан.

Кўрар, ясама чодир остида шоҳ ўлтирар,
Хиёл энгашганича тиззасига қўл тираб.

Кўрарки, навкарбоши, оҳ, ўша навкарбоши,
Шоҳга сўз айтиб турар ненидир титраб, шошиб...

Кўрар ва ...кўзларини чирт юмиб оҳ урар у,
Кўз очиб Ахсамарнинг ...бошсиз танин кўрар у.

Кўрар... қоп-қора қонга бўялиб ётар бари —
Тенгқур қадрдонлари, юртнинг асл эрлари.

«Юзтубан ётган ким у, сизми Булутбек оға,
Энди сизсиз чўпонлар қандай яшар, ўтоға?

Ким оталик қилади энди тўққиз лочинга,
Лаънат демасми улар бу бераҳм очунга?

Бургуткўз, кечир мени, тўшагинг тупроқ бўлди,
Бу дунёда роҳатдан армонинг кўпроқ бўлди.

Эй, боши танасига вафо қилмаган ўғлон,
Бир тўшакда қиз билан сафо қилмаган ўғлон.

Сенсиз яшил яйловлар ҳувиллаб қолмасми, оҳ,
Кекса онанг кўзлари йўл қараб толмасми, оҳ.

Шукур... сени соғ кўрдим, қадрдоним Чароғбон,
Сенам асир тушдингми, қолдингми сен ҳам доғда?

Нечук бошингни эгдинг, қоматингни тут баланд,
Қўлдан кетмагай Ватан, омад кетгани билан.

Менда айб, менда гуноҳ, боқолмадим узоққа,
Кўнгилчанлик туфайли тушдим тайёр тузоққа.

Нетайки, етолмадим дўсту душман фарқига,
Энди тилларим тугун ҳасратимнинг шарҳига.

Лекин мен душманга ҳам шафқатни кўрдим раво,
Наҳот йўлладинг, Митра, яхшилик учун жазо?

Йўқ, улуғ зафар гули боқийдир, сўлгани йўқ,
Массагет ҳаёт ҳали, Тумарис ўлгани йўқ!».

Дафъатан бош устида чаққандай бўлиб чақин,
Сипарангиз аламноқ оёққа турар қалқиб.

К а й х у с р а в

(қахқаха отиб)

Кулги тури кўп жуда,
Ҳаммасини биламан.
Мен ғалаба қилганда
Хандон отиб куламан.
Бундай кулги завқига
Камдан-кам одам етар.
Не дардинг бўлса, бари
Бир кулги билан кетар!

С и п а р а н г и з

(ғазабда)

То бошинг саломатдир.
Бадгир кимсага ҳар бор
Кулмоқ ўзи омаддир.

К а й х у с р а в

(кулгиси ўчиб)

Бизда соҳибдорони
«Сен» демак жиноятдир.

С и п а р а н г и з

Бизда кўнгли қарони
«Сен» демак диёнатдир.

К а й х у с р а в

(ичида ўйлар)

Бадбахт фолбинлар фақат
Мени талашни ўйлар.
Оғзига келганини
Каромат дея сўйлар...

Нур сочар эмиш хира
Порлоқ зафар юлдузим.
Хатарли йўл бошида
Турган эмишман ўзим.
Кўрнамаклар! Шошманг ҳали
Оқ қўллари бўйнимда,
Тўлганганда солланиб
Ой Тўмарис қўйнимда,
Бепоеън қир-далалар
Меники бўлганида
Ва хазинам бешумор
Бойликка тўлганида
Бул бемаъни башорат
Эвазини тўларман.
Бошсиз танангиз узра
Ғолибона куларман.
Фақат... мана бу тентак
Йигитни бир амаллаб
Қўлга олмоғим керак,
Шунга боғлиқ ҳамма гап!

(жилмайиб, овоз чиқариб)

Тушунаман, майи ноб
Забонни бурро қилар.
Қаҳри қатағон подшоҳ
Мурувватни ҳам билар.

(навкарбошига)

Қўлларини бўшатинг!
Ёшлик менгзар баҳорга
Фақат бахт ваъда этар.
Сув кўриб этик ечган
Бир кун муродга етар.
Ботир йигит экансан,
Саркардам бўл, қўй ихлос!

С и п а р а н г и з

(истеҳзоли овозда)

Афсус, зарбоф тўнинг, шоҳ,
Тор келади эгнимга.
Қилмагайман хиёнат
Оқ сут берган элимга!

Х

(Сипарангизнинг сўнгги уйлари)

Инсон табиатан маишатга қул,
Бунинг соз давоси экан талх шароб.
Ва лекин қўрқаман, дўстларим, бир кун
Ул бани инсонни айлар деб хароб.

Беқадр бўлмангиз сафо қошида,
Ул гўё чўлдаги бекарам сароб.
Сипарангиз ўлди йигит ёшида,
Уни ҳалок этди ёв тутган шароб.

Зарина, эй менинг жасур жайроним,
Кунчиқар уфқига боқишдан толиб,
Унда бош кўтарса қумлар бўрони,
Ўйларсан, келур деб жанговар, ғолиб.

О, йўқ, мушкул эмас дийдор кўришмоқ,
Истасам қошингда бўлурман ҳозир.
Лекин омон экан жонажон тупроқ
Бундай разилликка бўлмасман рози.

Гуноҳкор ўғлингни кечир, онажон,
Энг сўнгги дақиқа ғафлатда қолдим.
Эвоҳ, бўлолмадим дардингга малҳам,
Ғамдан йўллaringга поёндоз солдим.

Юрагимда сенга сўзим кўп эди
Ёз тунин ёритган юлдузлар қадар.
Армонларим кўпдир, онажон, энди
Ўртар юрагимни ўт бўлиб қадар.

Ожизлик иқрори эмас аммо бу,
Беадоқ соғинчинг афғони, холос.
Эр йигит — элининг қалбига кўзгу,
Жон фидо қилгаймен массагетга хос.

Қуёш тангрисининг ўзи шаҳодат,
Қонхўр душманимга бўлмадим таслим.
Ханжар урмоқдаман кўксимга, фақат
Номард ўсмасин деб навқирон наслим!

XI

Қалқиб кетди Сипарангиз,
Вужудини босди тер,
Қалқиб кетди тепаликлар,
Титраб кетди Она-ер.
Чўл шамоли уввос солиб
Бутоқларга урди бош,
Сипарангиз кўзларида
Абадий ботди қуёш...

XII

Фира-шира тун қоронғуси,
Ўқтин-ўқтин тўрғай чулдирар.
Тўкин кўкиш шувоқлар иси
Юракларга бостириб кирар.
Ёмғирли кун сўнггида зоҳир
Паға-паға қор учқунлари
Каби эрир кўкда юлдузлар,
Машриқ уфқи ёришган сари.
Чучмомалар очилган қирдан
Қалқиб чиқди икки сувори.
Сомон йўли каби узайди
Ёлғизоёқ йўлнинг ғубори.
Оқ тулпорда чайир Чароғбон,
Тўриқ отда қув навкарбоши
Гоҳ изма-из, гоҳи ёнма-ён,
Дўнгсаклардан боришар ошиб.

Сарик тұлқин, сап-сарик тұлқин —
Тұда-тұда сайғоқлар чүчиб,
Чопар, оқар, тошар уфқдан
Күздан учар самога чүпчиб.

Эгнида ёй, белида қилич,
Дубулғаси тиг ўтмас бирич,
Кечаги кун ёди билан маст,
Навкарбоши танига сиғмас:

«Чўқморингни ташла, эй гумроҳ,
Оро кирмас жонингга чўқмор.
Кўрмайсанми, ёвнинг қўлида
Чўқмордан-да кескир қилич бор.

Қиличингни ташла, эй гумроҳ,
Жон заҳмини чекарсан ҳамон.
Кўрмайсанми, ёвнинг қўлида
Қиличдан-да кучлироқ камон.

Камонингни ташла, эй гумроҳ,
Бандиликни айла ихтиёр.
Кўрмайсанми, ёвнинг қўлида
На камон, на қилич, на чўқмор.

Ўйлайсанки, уни мавҳ этмоқ
Сенинг учун бир гап шунчаки.
Йўқ, енгилдинг, энди кеч, э воҳ,
Пичоқ тортди бўғзингга макр!

Ҳа-ҳа, макр шундай яроқки —
Ўйнашингдек қўйнингга кириб,
Инъом этиб ўткинчи лаззат
Билиб олар энг азиз сиринг.

Магар кўнгил хазинасига
Осиғлик қулф бўлса сир, албат
Бордир унинг икки калити:
Бири — макр, бири — ҳақиқат.

Жами улус икки оқимдур,
Бамисоли кундуз билан тун
Курашларга бағишлар умр,
Макр учун ҳақиқат учун.

Магар ҳаёт бепоён саҳро,
Бир кунжида мақсад манзили.
Унда жонға етишгай сафо,
Яшнаб ётар боқийлик гули.

Ва бир карвон интилар олға
Изларида гуркираб кўклам.
Пиёдалар — сочилган йўлга
Лекин кўлик минганлари кам.

Манзилларни кўп кўрган бир чол
От устида. Лаҳат тупроғи
Уннагандир юзига, алҳол
Сўлиб борар умрининг боғи.

Ҳали бўса таъмин тотмаган
Ўсмир йигит борар пиёда.
Орзулари зиёддир ҳаддан,
Йўл азоби ундан зиёда.

Ҳақиқат дер: «Эй, ўсмир йигит,
Орзуларинг бахш этсин қанот,
Ёмонликни дилингдан унут —
Мақсадингга етказур сабот!»

Макр айтар: «Қани, йигит, бўл,
Чолни отдан ташла ағдариб.
Балли! Энди кетавер, оқ йўл,
От қўй мурод манзили сари!»

Ҳақиқатга содиқ, жонсипар,
Макрини рад этганлар нетди?
Ёт ўлкада гумроҳ Ахсамар
Ғунча каби очилмай кетди.

Гар ҳақиқат пеш бўлса, нечун
Зарур пайтда юзин ўгирди?
Сипарангиз ҳақиқат учун
Ўз кўксига ўзи тиф урди!

Мен макрга очдим дилимни,
Ҳатто ўлим тикилган чоғда
Шамшир каби чархлаб тилимни
Унинг ўзин қолдирдим доғда.

Беталофат ва беиштибоҳ
Бахт боғига еткурди макр.
Чақмоқ тилла, чурра арғумчоқ
Инъом этди иноятли Кир.
Мана, бу кун иззат кўрсатиб
Элчиликни кўрмиш муносиб...»

Эсноқ тугар навкарбошини,
Уйқу келар тумандай босиб.
Аммо макр чиқади чақин,
Дил қўкига ўтлар сочилар.
Олис бахтлар келару яқин,
Тағин кўзи чойдай очилар...

XIII

Элас-элас эслар Чароғбон
Тонг. Қор ёғар ўйноқлаб-учиб,
Бўзгўрғайдек бўзлар онаси
Совиб қолган жасадни қучиб.
Сал нарида йўлбарс ўлиги
Ва хўмрайган икки-уч киши
Бир сўз демас, бошлари эгик, —
Вожиб бўлди Митра хоҳиши...

...Яна эслар, ним ёруғ хона,
Дуо қилар дуогўй кампир:
«Ўлим — Митра истаги, болам,
Унга чол ҳам чақалоқ ҳам бир.

Меҳрин дариф тутмади осмон,
Жасоратга мушарраф бўлди —
Йўлбарс билан олишиб ўлди,
Чўпон отанг, чаптаст Эломон.
Сўлмоқ асли унмоққа қоим,
Ўлимда ҳам бор эрур мантиқ.
Дейдиларки, ўхшашдир доим
Ота билан бола қисмати.
Ўтинаман, шом ила саҳар
Митра токи зоримга етсин.
Бу дунёда, болам, сенга ҳам
Жасоратли ўлим бахш этсин.
Аммо обиҳаёт косасин
Сўнггигача симир, оқ бўлсин.
Бахтинг отанг бахтидан фузун,
Умринг эса узунроқ бўлсин!»

Элда азиз эди дуоғўй,
Қалби тоза, нияти ҳам оқ.
Чароғдоннинг дуркун қалбига
Сочди қўрқув уругин бироқ.
Томир ёйди тез орада у
Қон-қонида сўнгга ниш урди.
Борлигини билдирмаса-да
Ўзлигини сездириб турди.
Осон эмас, қайдадир ажал
Шай турганин ҳис этиб яшаш.
Ҳар нарсадан Чароғбон тажанг,
Кўнгли эса тортар эди ғаш.
Кўзларига тунги ҳар қора
Йўлбарс бўлиб кўринар эди,
Тушларида у неча бора
Чанг солмоққа уринар эди.
Лекин ҳаёт офтоб мисоли
Йўқдан бино қилмоққа қодир.
Чароғбоннинг сокин умрида
Бўлди ажиб ўзгариш содир.

Қовжираган қалбига биллур
Ёмғир каби ёғди муҳаббат.
Заринани севиб қолди у...
Висолига етмади фақат!

Лиммо-лим кўл сувини чопқин,
Баҳор сели тоширганидай
Чароғбоннинг қалбини охир
Остин-устун қилди аччиқ май.
Қирғинбарот чоғи кўзини
Қора тундек қоплади кўрқув.
Тирик туриб отди ўзини
Ўликларнинг орасига у...
Ўз кўксига урганда ханжар
Сипарангиз жанг майдонида,
Хатто золим Кайхисравнинг ҳам
Ҳавас ўти ёнди қонида.
Гарчи ғамгин эди Чароғбон
Жовдирарди кўзларида мунг,
Худбин туйғу қиларди исён
Юрагининг тубида унинг:
«Бир бор чопар йигитнинг бахти,
Келди менинг омадим, демак,
Токи тирик экан Зарина
Мен яшашим, яшашим керак!»

XIV

Чучмомалар очилган қирдан
Қалқиб чиқди икки сувори.
Сомон йўли каби узайди
Ёлғизоёқ йўлнинг гўбори.
Оқ тулпорда чайир Чароғбон,
Тўриқ отда қув Навкарбоши,
Гоҳ изма-из, гоҳи ёнма-ён
Дўнгсақлардан боришар ошиб.
Чароғбоннинг оғир ўйлардан
Кўнгли озар, кўзлари тиниб,

Гўё асов тоғ дарёсида
Оқиб борар ёғочга миниб.
Чап тараф тик сидирға чоғот,
Тик сидирға қоя ўнг тараф.
Йўқдир ортга сузмоқдин нажот,
Олдда кутар тезоб шаршара.

«Мен-ку шафқат қилмадим сира,
Қисматим ҳам қилмади шафқат.
Ўз элимнинг маликасига
Ёвдан ёзиг етказмоғим шарт!
Шунинг учун ўлимдан қочиб,
Тушганмидим ёғийга банди.
Май зўридан Кирни ҳам ёки
Билганмидим ўзимдек анди.
Тўмарисга бу зарба нечун
Фарзанд доғи ўзи етмасми?
Бул носазо қилмишим учун
Эл кўзича қатл этмасми?
Талпинганим — сулув Зарина
«Туф» демасми бетимга қараб? —
Чароғдоннинг иссиғи ошар,
Бағри ўртар томоғи қақраб. —
Наҳот, ўлим сўнгги чорадир,
Наҳот, менинг бахтим қорадир?
Хўш, қочсам-чи, қочиб қолсам-чи
Тулпоримга боссам-чи қамчи?
Навкарбоши эпчиллик қилиб
Камондан ўқ узса-чи аниқ?
Эвоҳ, қани менинг табарим,
Менинг учқур камоним қани?».

Кун қиёмга келгани сари
Тандир каби қизир эди чўл.
Гоҳ ўрмалаб, гоҳида шўнғиб
Аллаларди нигоҳларни йўл.
Чароғбоннинг ҳасратин тинглаб
Балки Митра келди кўмакка,

Кечаги кун ёди билан маст
Навкарбоши кетди пинакка.

Хушёр тортди Чароғбон бирдан,
Мушаклари тош каби қотди.
Миясига келган фикрдан
Ўзни ёғий устига отди.
Бир сапчиди кишнаб тўриқ от
Юки оғир тортганин туйиб...
Тўзиб қолди ўтда икки ёв
Бамисоли қоп-қора қуюн.
Навкарбоши ҳушидан айри
Келгунича токи ўзига,
Чароғбоннинг темир қўллари
Чангак каби ботди бўғзига.
Қўзларига қуйилди зулмат,
Хирқиради, сизди ўлимин.
Жон ҳалпида энг сўнгги фурсат
Ханжарига чўзди қўлини...

XV

Тўшакни тарк айлади Атан
Тамом битмай жароҳатлари.
Ёшу қари бўлиб жамулжам
Отландилар сўнгги жанг сари.
Ўрта чўлда буюк Тўмарис
Шайланаркан музаффар жангга,
Кунчиқардан бостириб кирмоқ
Топширилди жўмард Атанга.
Митра боқий чироғин ёқди,
Кўкни тутди қадрдон қўшиқ.
Чўл бағрига сел каби оқди
Адоги йўқ жанговар қўшин.
Аҳён-аҳён салқин ел эсар
Тўлқинланар ям-яшил ўтлоқ.
Кўрдиларки, беэга, бесар
Яйраб юрар икки арғумоқ.

Сал қуйида тўс қора ғажир
Бир чўқиб, бир аланглаб боқар.
От қўдилар ўша тарафга
Ва ҳайратда тутдилар ёқа.
Икки мурда ётар ёнма-ён,
Қора қонга қоришиб, сасиб.
Кўзларида шавқ шарораси
Ўриб юрар оғули илон.
Кимлар булар? Танимоқ маҳол
Оташ Митра билажак билса.
Ул бири ёв навкари алҳол,
Массагетдир бири алқисса.
Қирғин чоғи балки булар ҳам
Қочиб қолган қалпини топиб.
Аммо қувиб етгану душман
Йўл бўйида ташлаган чопиб.
Кимлар булар?
Бири Бургуткўз,
Иккинчиси Ахсамармикан?
Сўз демоққа топилмайди сўз,
Бўзлар дили шикаста Атан...

...Уфқ ҳуркак сайғоқ сингари
Қочди бир қир нарига яна.
Массагетлар — қуёш гуллари
От сурдилар музаффар жангга.
Сўнгги бора боқдилар ортга:
Бамисоли гурлаган олов,
Икки қабр узра шамолда
Ҳилпирарди бир жуфт бўз ялов...

XVI

Олис юлдуз сари тикдим кўзимни,
Боболар лафзидан битдим сўзимни,
Улар тасвирида чиздим ўзимни,
Хайр, энди кўришгунча, яхшилар!

Куйладим куймаган бағрим эзилди,
Куйладим, дўмбирам тори узилди,
Қўшиқнинг йўллари шундай узундир,
Хайр, энди кўришгунча, яхшилар!

Тинглаганлар бир умр кам бўлмасин,
Ҳажр аро киприклари нам бўлмасин,
Бевафо ёр-дўстга ҳамдам бўлмасин,
Хайр, энди кўришгунча, яхшилар!

1978—1980.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns surrounds the central text area.

ТАРЖИМАЛАР

*Гусса чўкса, дўстим, дилингга,
Табассум қил, қув ғамни нари.
Уйма қовоқ, чекма азият,
Унут бўлар пайт етиб бари.
Ёш қизларнинг алдоқлариню
Топталган шаён туйғулари ҳам,
Дилгирликнинг маҳзун дамлари
Арзимаиди чекмоғингга ғам...*

АФСОНА

Яшар эди чўлда бир бефарқ мулла қавмга,
Бир куни у дуч келди эчкиоёқ фавн¹ га.
Фавн деди, муллани ҳайратга солиб, яъни:
«Жаннати бўлсам дейман юсам кўзимни,
Дуо қилинг болаларим ҳамда ўзимни.
Токи тангрим қабул этсин арши аълога».
Аммо мулла қўл очмади соҳир дуога:
«Тилакларинг, ўйлайманки, бўлмас ижобат,
Зеро йўқдир тавалло-ю дуога ҳожат.
Эчкиоёқлигинг билиб қолсалар агар,
Билки, беҳишт эшиклари ёпиқ муқаррар».
Фавн бундан бўлди-ю лол, ташлади савол:
«Нима қипти, эчкиоёқ бўлсам, тақсирим,
Наҳот олло айби билан қолсам балога?
Биламанки, баъзи эшакбошларни тангрим
Бир сўз демай қабул этгай арши аълога».

¹ Ф а в н — қадимги Рим мифологиясида урмон илоҳи.

ЛЕРМОНТОВ

КУЗ

Далаларда заъфарон хазон
Гир айланар, учар пирпираб.
Фақат қора қарағай ҳамон
Яшнаб турар кўм-кўк, гуркираб.
Қўшчи гоҳо пешинда ҳорғин,
Қоя ости — гуллар ичра ғарқ —
Бирпас ором олмоқ одатин
Энди буткул айламишдир тарк.
Ҳайвонлар ҳам гоҳ гала-гала
Шошиб ўтар макон ахтариб.
Кечаси ой туссиз. Кенг дала
Кумушланар туманда ғариб.

ЎГИТ

Гусса чўкса, дўстим, дилинга,
Табассум қил, қув ғамни нари.
Уйма қовоқ, чекма азият,
Унут бўлар пайт етиб бари.
Ёш қизларнинг алдоқларию
Топталган шаън туйғулари ҳам,
Дилгирликнинг маҳзун дамлари
Арзимади чекмоғингга ғам.
Ғаниматдир бебаҳо умр,
Балолардан ўзингни асра:
Севинч болин ютоқиб симир,
Ўзи кириб келади ҳасрат.
Одамлардан ўгирмагил юз,
Ўзгаларга ўргатма ақл.

Ахтармасанг йўқ фазилатин
Бир кун севиб қолмоғинг ҳақдир.
Не куйларга солса ҳам юрак,
Яша юрак амрига қараб.
Ҳислар мавжин, бўлганда керак,
Тийиб қўйиш нима деган гап...
Бахтсиздир, ким тақдирида бор
Орзуларин кечириб бир-бир,
Бахт туйғусин йўқотиб, охир
Бўлар экан бахтга сазовор.

ВАСИЯТ

Бирпас ўтир бошимда, оға,
Оёқларим тўниб бормоқда.
Айтдиларки, аҳволим оғир,
Умрим шами сўниб бормоқда.
Тез кунларда борурсан уйга:
Қўй, мен учун қайғурма ортиқ.
Надир ўлим? Учқур ҳаётда
Бандасига бу ҳам бир тортиқ.

Кимдир йўқлаб қолса мабодо...
Ким бўлса ҳам, сўрагани пайт,
Ватан учун муҳорабада
Кўкрагидан ўқ еди, деб айт.
Ўлим топди чин-ҳалолидан —
Жангга кирди шоҳ учун дадил,
Ҳар дақиқа ўй-хаёлида
Юрт хаёли эди, деб айтгил.

Отам-онам, сен борганинг чоғ,
Ўтган бўлар балки оламдан...
Очиғини айтсам, уларни
Огоҳ этгим келмас бу ғамдан.
Биронтасин омон топсанг гар,
Айтгил, хатга йўқроқ деб тоби.
Полк жўнади янги юришга
Қайтмас уруш тугамай токи.

Қушни яшар уларга бир қиз...
Ёдга тушса, ўртанар бағир.
Аллақачон... ажраб кетганмиз,
У сўрамас мени... барибир
Сен унга бор ҳақиқатни айт,
Дардга тўлсин юраги, майли.
Майли, ўксиб- ўксиб йиғласин...
Ҳалок бўлди, де, сен туфайли!

ПОРТРЕТГА

Бола каби у қўнгиروق соч,
Меҳр ёғиб турар юзидан.
Тингламоқлик бағишлар қувонч,
Бол томади ҳар бир сўзидан.
Одат этмоқ ётдир руҳига,
Гоҳ севару гоҳ тез унутар.
Илон янглиғ сирғалар кўздан,
Қуш мисоли учар-да кетар.
Ёш, ярқироқ пешонасига
Ҳасрат битмиш, бахт битмиш дариг.
Қалби уммон тубидек сирли,
Кундуз каби кўзлари ёруғ.
Бир қарасанг — тиниқ ёз куни,
Бир қарасанг — қорли қиш фасли.
Тушунмаслик мумкиндир уни,
Мумкин эмас аммо севмаслик.

* * *

А. О. Смирновага

Йўгингизда юрагим тошар,
Борингизда тутқич бермас сўз.
Сизга жиддий боқмоқ ярашар,
Менга ҳайрат тўла бир жуфт кўз.

Начора, сиз сўздан юксакроқ,
Қисматимдир сабру тамкинлик.
Кулгили ҳол бўлмасди бундоқ,
Бўлмаганда бундай ғамгинлик.

АҲДНОМА

Майли, бизнинг бу ғаройиб аҳд
Оломонда қўзғасин нафрат.
Майли, улар ўйлаганча бад:
Сен мен учун маъшуқа фақат.

Тиз чўкмасман, ҳатто бу дунё
Санамлари олдида зинҳор.
Муҳаббату нафратдан авло,
Мукаррамроқ яна нима бор?

Шўх даврада сендек чарх уриб
Айланаман. Яхшию ёмон
Барча ила тенг суҳбат қуриб,
Юрак амри билан яшайман.

Дунёвий бахт чикора бизга,
Муҳими, биз учун диёнат.
Биз содиқмиз ўз-ўзимизга,
Қилолмаслар бизга хиёнат.

Тил топишдик шундай дафъатан,
Кетмоқдамиз ажралиб энди.
Бу қувончсиз муҳаббат эди,
Қайгу бўлмас айрилиқда ҳам.

СЕРГЕЙ ЕСЕНИН

* * *

Шамоллар, ҳей, қорли шамоллар,
Кечмишимдан айланг мосуво.
Ойдай бола бўлсайдим қани,
Уватда гул бўла қолсам ё.

Чолғу чалса чўпонлар, нечун
Дил рихлатни айлар ихтиёр.
Юлдузларнинг қўнғироқларин
Қулоқларга қуяр кечки қор.

Бўрон ичра чаппор урса у
Нақадар соз тиниқ жаранги.
Қани, дарахт бўла қолсаму
Йўл четида турсам тараниб.

Гул бутоғин босай бағримга
Сачраганда отлар дупури.
Ич-ичидан ғуссаларимни
Ёрита қол, тўлин ой нури...

ЮНУС ЭМРО

СЕВАРАМ

Мен сени севарам жондан ичкари,
Йул йуқ ўзга бу аркондан ичкари.

Қай ёна боқмайин ҳар ёна борсан,
Сендек ичкари йуқ мендан ичкари.

О, бир дилбарки у, йуқдир нишони,
Нишонми бор бу нишондан ичкари.

Кимга шуъла тушса ҳақнинг кўзидан,
Унинг шуъласи бор кундан ичкари.

Мени ишқинг этмиш мендан Мосуво,
Ширин дардки, бу дармондан ичкари.

Шариат, тариқат мастона йулдир,
Маърифат, ҳақиқат ундан ичкари.

Сулаймон куш тилин билар дедилар,
Сулаймон бор Сулаймондан ичкари.

Дин кетса-да диёнатим кетмасин,
Бу не мазҳабдурур диндан ичкари.

Динни тарк этганнинг куфрдир иши,
Не куфрдир бу имондан ичкари.

Кетар чоғи Юнус дуч келди дўстга,
Қолди даргоҳида ондан ичкари.

МУНДАРИЖА

Латиф ва дилбар шеърят	5
Гарашаликлар қўшиғи	10
Остонада	11
Йўлдаги туйғулар	12
Яна келар сен кутган баҳор	13
Қўшиқ	14
Содиқ ит ривояти	15
Пушти чироқлар	18
Истиқлол	18
Юксаклик	18
От ҳурмати	19
Ҳамдардлик	20
«Бу боғнинг боғбони...»	21
Сўз ва шахмат	22
Туманли дара	23
Бекатлар	24
«Бу қандай рўй берди...»	25
Вақт	26
Болалик	27
Кўҳна нақл	29
Ёмғир суви (Туркум)	30
Йўқолмас	34
Ёз оқшоми	35
Шарҳи ҳол	36
Тандир	37
Най	37
Дарахт	37
Алёр	38
Узум таърифида	39
Тавалло	41
Бу боғ	42
Афанди	43
Жиззахим	44
Гул	45
Сўз	45

Юрак	45
Янги замон шукуҳи	46
Мансублик	48
Дарёнинг икки юзи	49
Урмончилар	49
Эҳтирос	49
Тунги тахайюл	50
Болалик ёди	51
Мусофият тарафайн	52
Эй рафиқ	52
Эпиграмма	52
Бола Ботир	53
Аёллар	59
Болалик	60
Алдарқуса	60
Ростгуйлик	60
Эй кунгил	61
Саратон	62
Усмон Носир ва узгалар	63
Шоҳи жон	63
Ер тафти	63
Ўзбекистон	64
Тафаккур	65
Кунгил юзи	65
Жаннат	65
Оқсарой (Манзума)	66
Қисмат	69
Оқшом қуёши	69
Ажаб дунё	69
Мангу ҳижрон навоси	70
Шукрона	72
Кувонч қуши	73
Интиқом	73
Абадий савол	73
Гўзал шу боғ ичинда	74
Юлдуз шуъласи	75
Гулхан	76
Кетмончи дўст	76
Қора тош	77
Чулпон ёди	78
Онаизор	78
Умр Фасли	78
Онажон	79
Бедилона	85
Ҳаж ибодати	85

Машраб	85
Излар	86
Овчи	87
Озодлик	87
Ҳақиқат	87
«Балки бунинг барига сабаб...»	88
Умр йўлдошимга	89
Куйган кўнгил	91
Эл ҳикмати	91
Туюқ	91
Пушкин	92
Никобли дунё	93
Футбол ва ҳаёт	95
Пишиқчилик	96
Азизам	98
Эркаклар ва аёллар	99
Чоштепада ёз	101
Муъжиза	102
Эй инсон	102
Фарзанд қисмати	103
Сўз жамоли	104
Тун ва қуёш	106
Дўст бозори	106
Атиргул соясида	106
Муҳаббат математикаси	107
Ишқ ояти	108
Ибодат	109
Зиёрат	110
Навоий ва Бобур	111
Тўртликлар	112
Олис юлдуз (Достон)	115

Таржималар

Гёте. Афсона	142
Лермонтов. Куз	143
Ўғит	143
Васият	144
Портретга	145
А.О. Смирновага	145
Аҳднома	146
Есенин. «Шамоллар...»	147
Юнус Эмро. Севарам	148

Адабий-бадиий нашр

Саъдулла Ҳаким

КУҲНА НАҚЛ

Шеърлар, таржималар, тарихий достон

Муҳаррир *Ойдин Йўлдошева*

Бадиий муҳаррир *Шухрат Мирфаёзов*

Техник муҳаррир *Татьяна Смирнова*

Мусахҳиҳ *Доно Тўйчиева*

Компьютерда саҳифаловчи *Сурайё Раҳмедова*

Нашр. лиц. № 154. 14. 08. 09. Босишга 08.09.2011 й. да рухсат
этилди. Бичими 84x108¹/₃₂. Таймс гарнитураси. Офсет босма.
7,98 шартли босма тобоқ. 6,2 нашр тобоғи. Адади 2000 нусха.
64—2011 рақамли шартнома. 287 рақамли буюртма.

Баҳоси шартнома асосида.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг
Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйида
чоп этилди. 100128. Тошкент. Шайхонтоҳур кўчаси, 86.

Бизнинг интернет манзил: www.iptdgulom.uz

E-mail: iptdgulom@sarkor.uz

ISBN 978-9943-03-369-6

9 789943 033696